

Wien

– musikkenes by



Frede Lauritzen

Forord:

Sammen med vore "gamle" genboer i Ikast Ketty og Niels dannede vi i 1995 en lille litteraturklub, hvis formålsparagraffer ses på følgende side.

Vi er nu nået til bog nr. 50, og har fundet det rimeligt at fejre denne begivenhed med en kulturel oplevelse.

Flere forslag har været på tapetet, men vi enes om en storbyferie. Det blev Wien, der sejrede, for der har ingen af os tidligere været.

Også valg af tidspunkt voldte blandt de fire aktører en del hovedbrud. Da vore kalendere sædvanen tro var temmelig spækket måneder frem. Sluttelig enes vi dog om afgangsdatoen torsdag den 5. sept. 2002.

Det blev Hannes opgave at bestille flybilletter, hvad hun fint klarede gennem FDM. For vi er også enige om, at bus eller egen bil, skønt væsentlig billigere, tager for meget af den knappe og kostbare tid.

*På "Æselørets" vegne
ønskes du velkommen med på en kigger.*

Frede Lauritzen

Litteraturklubben

'Æseløre'

- Medlemmer:** *Ketty, Niels, Hanne og Frede*
- Mødeinterval:** *Højst en gang pr. måned*
- Formål:** *At udvide vort kendskab til litteratur såvel dansk som udenlandsk*
- Valg af titel:** *Foretages på skift af medlemmerne, der alle inden følgende møde skal have læst hele værket*
- Registrering:** *Ved efterfølgende møde diskuteres værket, der af den enkelte tildeles en karakter fra x til xxxxx med xxxxx som det bedste. Gennemsnitskarakteren er dermed værkets karakter. Havner dette gennemsnit på fx 3,5 hæves karakteren til xxxx. Dette nedfældes på skrift af sekretæren tilligemed et kort resume af bogen og en minibiografi om forfatteren, hvor dette er muligt.*
- Kulinarisk:** *Denne oplevelse må ikke stå i skyggen af det litterære, ej heller når det gælder væske*

Wien – musikens by

Rejsen til Wien starter i god tid fra Ringkjøbing/Ikast med kurs mod Billund (se 1962). Næppe er bilen kommet i andet gear, før en sort kat meget uklogt springer ud fra buskadset ved Alkjær Lukke i Ringkjøbing for at krydse vejen. En påkørsel er uundgåelig og efter få krampetrækninger, var alle kattens ni liv forbi. Selv om vi ikke decideret er overtroiske, så kender vi alle ulykkesvarslet: *"En sort kat over vejen."* En lille stille bøn sendes op mod Vor Herres dejlige skyfri og blå Himmel, man kan vel ikke sige sig helt fri for at en anelse overtro. En ubehagelig oplevelse var det og ikke den bedste start på en forhåbentlig god ferie i Østrigs hovedstad Wien. Til beroligelse for læseren skal det straks oplyses, at der ikke skete yderligere ulykker på turen. Hvorvidt det så skyldes den lille stille bøn, eller at ulykkesvarslet er den rene amnestuesnak, skal jeg her undlade at kommentere, og dog - man har jo sine forbindelser.

Det var aftalt, at vi skulle have en **mobiltelefon** med i bilen på turen til Billund, så vi gensidigt kunne orientere om eventuelle problemer.

Det er jo vældig smart at kunne putte en telefon i lommen. Men nutidens lommetelefoner har ikke helt de samme egenskaber som telefonerne i min barndom, nej, nu skal der tændes for overhovedet at kunne modtage, hvem kunne også vide det. Det erindrer jeg ikke spor om, at de dengang skulle. Den *"døde"* telefon fik Niels til senere at udtrykke: *"Hvor dum kan man være."* Det understreger endnu engang, - jeg burde have læst videre.

Trods den bristende kommunikation når vi alle velbeholdne i god tid til den nye **Billund Lufthavn**, som vi ser for første gang. Fra parkeringspladsen er der en rimelig lang spadseretur til den imponerende store og flotte lufthavnsbygning. Trods sine enorme massive høje stålsøjler synes konstruktionen ganske let og elegant.

Egentlig synes vi, at **de gamle lufthavnsbygninger** var både flotte og funktionsdygtige. De kunne nemt have været brugt i endnu masser af år. Sagt helt for egen regning synes det nye flotte byggeri at være ren prestige og ganske overflødigt. Billund er dog ikke en millionby, og har ej heller en sådan som nabo. Men andre, altså dem med mere vægt i samfundet, har åbenbart haft en anden mening om de ting. Men flot er den nye lufthavn, og det er jo altid svært at spå – især om fremtiden.

Vores afgang er beregnet til kl. 11:50, men **udsat uvist af hvilken grund** til kl. 12:10. Så der er masser af tid til en kop kaffe med rundstykke eller basse alt efter for godt befindende plus en gammel dansk, der bruges til at udbringe en skål med ønsket om en god og oplevelsesrig tur.

Man kan ikke flyve direkte til Wien, så Hanne har valgt ruten over **Amsterdam**. Turen Billund–Amsterdam med Maersk Air er kun beregnet til 55 minutter. Vi ser ned over Fanø, Manø og Rømø og er snart i internationalt luftrum. Den korte tur til trods får vi serveret en sandwich med laks og tomat. Uheldigvis er der i vort lille eksklusive selskab en enkelt person, der ikke mener at tåle tomat, røde pletter giver de vist. En anden betegner ikke ligefrem koldrøget laks som sin livret. Tingene glider dog ned med hjælp af en øl. Kaffekanden kommer også rundt, hertil får vi en lækker muffins. Heldigvis er der også her en i selskabet, der ikke bryder sig om en sådan tingest, men da det jo er uhøfligt bare at sende den ud igen, føler jeg en vis forpligtelse til at konsumere den tiloversblevne muffins, så jeg forbarmer mig.

Det flade hollandske landskab er delt op i små parceller, klemte sammen mellem et **utal af kanaler**.

Amsterdam Airport **Schiphol** er stor – meget stor - en af de allerstørste i Europa. Vi skal stort set fra den ene ende af lufthavnen til den anden. Derfor trækker vi i en automat, ganske gratis for øvrigt, et kort over lufthavnsområdet. Kortet viser, hvilke veje man skal følge for at nå rundt mellem de forskellige Gates. På kortet står der et minuttal, for hver gang der skal ændres retning, når vi lægger disse minuttal sammen, for den rute vi skal følge, tager det 27 m på gåben, og det selv om der på de længste strækninger er rullebånd, hvor man kommer væsentlig hurtigere frem. Nu er vi rimelig rask til bens, for os tog det kun 21 m. Men det er dog ikke svært at forestille sig, hvilke problemer ældre eller gangbesværede personer vil have ved en sådan tur, det må være en ret uoverskuelig opgave, for slet ikke at tale om de der ikke er vant til at komme uden for sit eget sogn. Det må være lige til at gå i koma over. Dertil skal dog siges, at man kan rekvirere hjælp til sin transport og blive kørt med en lille lydløs elbil, - formentlig mod en ekstra betaling. I centrum af lufthavnen er der et sand mylder af fortravlede mennesker, stort set ikke andre end os tager det roligt. Efterhånden som vi kommer længere og længere ud mod Gate E 86, som er den yderste, jo færre mennesker er der, og vi kan faktisk gå direkte ombord på vort KLM fly.

Flyvetiden fra Amsterdam til Wien er beregnet til 1 t 30 m. På turen serveres ingen sandwich, kun et stykke marmorkage eller en pose peanuts. En ostesandwich havde været væsentlig bedre – nå-enej, ost er der jo også en i det lille eksklusive selskab, der ikke kan tåle. Til sandkagen vælger vi, for at det trods alt skal smage lidt af en middag, en flaske rødvin - desværre kun 20 cl. - pr. næse altså.

Uden problemer er vi nu nået til Vienna Schwechat **Wiens Lufthavn**, der ligger 17 km. SØ for Wien. Vi hyrer en taxi til vort hotel. Det er en rap driver, hurtigt er han oppe på 140 km/t, skønt skilte fortæller højst 80 km/t.

Østrig er med 83.855 km² knap dobbelt så stor som Danmark. Navnet Østrig dukker første gang op på skrift i 996 som Ostarrichi, der står for Østriget. Over halvdelen af landet dækkes af Alperne, hvis højeste tinde er Grossglockner med 3.797 m. Af landets 8 mio. indbyggere er de 98% østrigere. Af befolkningen bor de 57% i byerne og 43% på landet. Landet har otte nabolande og sproget er tysk. Religiøst hører 78% til den romersk-katolske kirke, 5% er lutheranere og 9% er uden religiøs tilhørsforhold.

Hovedstaden Wien ligger ved Donau. Byen har 1,7 mio. indbyggere. Det er en international by med 200.000 udlændinge, hvortil formentlig kommer 100.000, der bor illegalt. Wien er omtalt som by for første gang i 1137. Byen er stadig europæisk centrum for kunst og videnskab. Den har gennem århundreder optrådt som Centraleuropas hovedstad et brohoved i Europa mellem Ø og V.

Her nogle få eksempler hvor Wien har været centrum:

I 1814-1815 holdtes Wienerkongressen (se 1814) en konference mellem de europæiske magter, der forhandlede sig frem til Europas grænser efter Napoleon I^s fald.

Den 30. okt. 1864 måtte Danmark underskrive sin mest ydmygende aftale i Wien, efter at vi selvforskyldt havde tabt Anden Slesvigske Krig (se 1864). Vi måtte til Preussen og Østrig afstå hertugdømmerne Slesvig, Holsten, Lauenborg og Sønderjylland helt op til Kongeå. Hermed blev Danmarks areal reduceret fra 58.000 km² til 39.000 km², og Danmarks befolkningen reduceret fra 2,5 mio. til 1,7 mio.

Den 18. juni 1979 blev Salt-2 (se 1979) aftalen om begrænset oprustning underskrevet af præsident Jimmy Carter og partichef Leonid Bresjnev, det skete også i Wien.

Wien er kendt for sine mange teatre, cafeer med jause, wienerschnitzel, **mozartkugler**, det rene vand fra Wienerwald – en vandledning der blev åbnet i 1873, grønne parker, lav kriminalitet, Wiener Philharmoniker, Wiener Symphoniker, Wiener Staatsoper, Wiener Sängerknaben, Volksoper, Schönbrunn, lipizzanerheste - ja, og meget mere.

Vort mål er **Mercure Hotel**, Hollandstrasse 3, A - 1020 Wien. Det ligger centralt ved Donaukanalen. Hotellet er rent og tiltalende, og betjeningen er venlig. Der bliver spurgt, om vi har en vaucher, hvad Hanne benægter, da det er hende, der har styr på alt det med papirerne, - eller mangel på samme. Trods den manglende vaucher får vi dog lov at få vore værelser.

Lyst **velour tapet** på væggene stråler os i møde, da vi entrerer værelset. Der hersker en pæn orden. Væggene prydes kun af et enkelt diskret skilderi. Der er minibar med dyre sager, tv og gode senge.

Efter at vi har pakket ud og indrettet os på værelserne, vandrer vi en tur ind i **Wiens centrum** for at fornemme byen og dens atmosfære. Og det er i sandhed en spændende by, vi skal i gang med at udforske, en by med mange historiske år på bagen.

Før vi finder et spisested for aftenens diner, skal vi lige have os en **eftermiddagslappeafhyggeøl**. En cafe midt på gågaden bliver stedet. Måske valgte vi netop dette sted, fordi der skråt overfor stod to blinde sangere - naturligvis med deres hvide stok og ikke mindre væsentlig - hatten fremme. De sang ganske smukt, specielt damen bar duoen med sin gode og kraftige stemme.

På udkik efter et hyggeligt spisested til aftenens middag finder vi en restauration på 1. sal Weissshappel-Stüberl, Petersplatz. Her er pænt og nydeligt, men kun ganske få gæster. Den flinke unge kvindelige tjener viser os venligt tilrette. Første valg er gullaschsuppe – selvfølgelig - dernæst beef stroganoff. En dejlig middag der lister to flasker rødvin ned a 10,8 €. Hele middagen med de to flasker vin kostede 93 € for fire. € blev indført i Østrig sammen med mange andre europæiske lande pr. 1. jan. 2002, Danmark beklageligvis undtaget. Værdien af 1 € svarer til ca. 7,50 kr. Tjeneren hedder Anna og er fra Kroatien. Hun studerer litteratur på Wien Universitetet, der for øvrigt blev grundlagt i 1365 af Hertug Rudolf IV. Hun bor sammen med en veninde, der netop var blevet læge, og nu søger job i Danmark, fordi, som Anna sagde: "*De mangler læger i Danmark.*" Interessessfæren ramte jo fint, så vi fik en god snak om arbejdssituationen, læger og ikke mindst litteratur. Hun fik også forklaringen om vores lille litterære jubilæumstur.

Anna foreslog, at vi skulle læse **Ivo Andric** (se 1892): "*Die Brücke über die Drina*" på dansk "*Broen over Drina.*" Romanen er skrevet i 1945 på serbokroatisk under titlen: "*Na Drini Cuprija,*" og netop for denne roman fik Ivo Andric Nobels litteraturpris i 1961. Niels, der havde til opgave at vælge den næste bog, der altså er nr. 51 i rækken, valgte fluks "*Broen over Drina.*"

Det bør også her nævnes, at den bog, der blev valgt som **jubilæumsbog** nr. 50, var en biografi om Mozart med samme navn som titel. Bogen er skrevet af musikeksperten Mogens Wenzel Andreasen i 1990. Tilfældigvis var det denne gang "*skriverkarlens*" tur til at vælge, og Mozart var jo et oplagt emne, når vort besøg gælder den by, der betød allermost for Mozart.

Nu er en biografi ikke helt det samme som at læse en roman, men trods det opnåede "*Mozart*" følgende karakter: xxx. Det skal også indrømmes, at "*skriverkarlen*" godt kan lide biografier. Så referatet af "*Mozart*" (se 1756) er blevet væsentlig længere, end hvad der er sædvane.

Det var en god middag, og vi fik en **hyggelig snak** om Mozart og alt det andet. Men der dukkede et afgørende minus op, nemlig at restauranten lukkede kl. 21, hvad vi ikke anede noget om. Det erfarede vi et kvarter efter, at vi havde bestilt rødvin nr. to, det var ikke særlig smart. Derfor følte vi os meget presset, - *rødvin er ikke noget man skyller ned*. Umiddelbart efter kl. 21 begyndte rengøringspersonalet at sætte stole op på bordene rundt om os. Fejekosten kom også i sving. Hyggen forsvandt omgående, trods den tidligere så gode service.

Igen går vi ud i byen med det sigte at finde et sted, der har åbent, og hvor vi i **fred og ro** kan nyde en stille øl. Ved Donaukanalen, der løber tæt forbi vort hotel, falder vi ned i fire øl. Også her får vi en god snak med den unge servitrice. Der går ikke lang tid, før hun, til vores udelte forbavselse, elegant slår over i dansk, men så får vi hendes historie. Juliette Bruschweilers mor var fra Mors og blev gift med en østriger. I sin barndom har Juliette holdt mange sommerferier hos bedstemoderen på Mors og der tilegnet sig det danske sprog, som hun talte næsten fejlfrit. Hun var meget glad for igen at få lejlighed til at tale sproget. Vi fik os en god og interessant snak om danskere, østrigere, samspillet og landenes kulturer samt hendes adresse Alserstr. 69/5, 1080 Wien, så hun kan få sendt den mulige efterfølgende historie om turen. En historie som nogen påstår, der på et tidspunkt vil dukke op. Det var et overraskende og spændende møde, så måske var der alligevel en mening med, at spiserestauranten lukkede allerede kl. 21.

Morgenmaden stråler og dufter imod os efter en god nats søvn. Der er et kæmpeudvalg af alt, hvad hjertet kan begære lige fra æg og bacon til lagkage og champagne. - Ja, du læser ganske rigtigt champagne og lagkage til morgenmad, – det skulle du prøve, det er bare guf.

Dagens næste mål er **turistkontoret**, som vi har pejlet os frem til. Her beriger vi os med diverse brochurer og reklamer for at finde ud af, hvilke af byens utallige kulturelle oplevelsesmuligheder vi vil satse på. Udover den der er bestilt hjemmefra, og som du hører om senere. Der er udstillinger, bygninger, teatre, museer og specielt mange forskellige muligheder med hensyn til musikoplevelser. Men vi nødsages til at vælge, for alt kan vi slet ikke nå.

Vi bestemmer os for at gå til en koncert med **Wiener Sängerknaben** allerede i eftermiddag. Ved turistkontorets skranke henvender vi os til en ung dame og spørger, om hun kan bestille billetterne for os til eftermiddagens forestilling. Men det passer bestemt ikke damen at blive forstyrret i sin hensunkne tornerosesøvn. Hun lægger stor vægt på, at turistkontorets beregner sig 20% for den store ulejlighed, og hun udsender klare signaler, - det må I altså selv finde ud af, for: *"Jeg er lige ved at lakere negle."* - Moppe. Hun er noget af det mest øretæveindbydende, man kan forestille sig, og det er faktisk lige før, vi fortryder, at vi har valgt Østrig som feriemål. Ja, - små ting kan have stor betydning for bedømmelse af et lands gæstfrihed. Skyndsomt forlader vi etablissementet, kursen er rettet mod vor base, vi trænger til nyt selskab.

Også Wien har sin **Peterskirke** - Rektoratskirche St. Peter. Her falder vores vej netop forbi. Den ligger på Petersplatz, og er bygget med Peterskirken i Rom som forbillede. Den er Wiens ældste kirke formentlig bygget af Karl den Store i 792. Nogle formoder dog, at den stammer helt tilbage fra 300-tallet. Kirken er klemt inde mellem mange markante borgerlige bygninger, der nærmest ligner palæer, som en stor del af Wiens bygninger for øvrigt gør. Indvendig virker kirken overdådig barok. Loftmalerierne under den store kuppel forestiller Jomfru Marias Himmelfart og er malet af Johann Michael Rottmayer. Restaureringsarbejde er i gang på stoleraderne. Vi studerer diskret, hvordan arbejdet foregår. Med ganske bitte-bittesmå mejsler og pensler renses de fine udskæringer for snavs, et fantastisk tålmodighedsarbejde.

Der er masser af **hestedroscher** i Wien. Udenfor kirken står en af dem, vi spørger, hvad en rundtur i byen koster. Svaret lyder 65 € for ½ time. Det finder vi lovligt dyrt, og har desuden ikke tid lige nu. På den følgende **fodtur i byen** kommer vi forbi et markant monument bygget som tak for russernes befrielse af Østrig i 1945.

Tilbage på vort hotel beder vi **receptionisten**, om hun kan og vil bestille de omtalte billetter til Wiener Sängerknaben. Det kan og vil hun gerne, igen spørger hun om vores vaucher, for den er åbenbart nødvendig for at teatret skal have sikkerhed for, at vi er værdige at reservere billetter. Hanne påstår, at en sådan har hun aldrig set, men Niels udtrykker sin absolutte forundring over, at vi ikke har en vaucher med hjemmefra, idet det er den egentlige kvittering for, at vi allerede har betalt for hotelopholdet. Hanne går med til endnu engang at kikke efter i sine papirer. Da hun vender tilbage, fortæller hendes attitude ganske tydeligt, hvad hun fandt – ganske rigtigt - en vaucher. Midt i den almindelige blanding af lettelse og morskab idømmes Hanne straks en – dummebøde – velfortjent endda. Billetterne bliver straks bestilt, og igen går vi på opdagelse i byen.

På en lille hyggelig **fortovscafe** Schwarzenberg får vi os en let frokost til en øl/cola. Fordelt mellem salat, gullaschsuppe og omelet. Interiøret, maden og øl/cola er helt perfekt, men den kvindelige betjening er særdeles sløv. Optræder uinteresseret, mut, træt og uoplagt. Hun burde have været udskiftet for adskillige timer siden. Er de mon sådan de wienske kvinder?

Pludselig står **Mozart** foran os, - der er endda to af ham. Ved nærmere eftersyn viser det sig dog at være et par unge damer, udklædt som man forestiller sig, Mozart gik klædt. De sælger billetter til aftenens mozartkoncert i koncerthuset Musikverein. Efter en god snak og en del diskussion med de to "Mozarter" omkring pladser og priser til koncerten enes vi om, at det netop er, hvad vi har lyst til. Og det kan lige nås efter koncerten med Wiener Sängerknaben. Pludselig er vi blevet 4 x 40 € fattigere. Egentlig burde vi ikke have så travlt, for der er ikke færre end 74 teatre i Wien, men - Musikverein er stedet i Wien.

Målet for vores vandring er imidlertid det tidligere kejserslot **Hofburg**. Det gamle kejserlige Hofburgkvarter er et enormt bygningskompleks indkredset af store grønne arealer. Imponerende paladser, pompøse slotte, adelige palæer, gamle kirker, romantiske gårde med kejserens egen residens Hofburg som centrum. Hofburgkvarteret er bygget op gennem 650 år fra 1275, indtil Neue Burg stod færdig i 1926. Stort - ja, - 240.000 m², 18 slotsfløje, 2.600 værelser og 19 gårde. Med sin ødsle pragt er Hofburg et symbol på det gamle Østrigs storhedstid med overmåde magt og rigdom.

Først besøger vi **Sølvkammeret** – Silberkammer. Billetprisen er 6,9 €. Her lå indtil 1888 det gamle Hofburgteater. Storslået – de mange rum er med fine dekorationer på de gamle stuklofter. Langs alle vægge og nogle steder endda midt i rummet er der bygget glasskabe og glasmontre. De er alle mer end spækket med det fineste porcelæn, sølv og guld. Uanede mængder af kostbarheder i et utal af flotte variationer. Med dette kvantum af køkkengrej i ens eget hjem, ville det være ganske unødvendigt at vaske op i flere år. Men det kræver et ordentlig køkkenbord.

Vi besøger **Kejserpaladset** – Kaiserappartements. Her er der endnu flere rum, og fornemme er de alle. Spækket med de fineste møbler, tæpper, antikke kunstværker, malerier, unikke smykker, festklæder med fabelagtige broderinger. Relikvier som fx træsplinter fra Jesus Kors. Ja, selv Skt. Peters tand er her. Prismelysekroner og kakkellovne der fordeler varmen i rummene. I de fleste rum står der veldækkede borde med fornemt porcelæn, opsatser, glas og bestik. Det er vel det, der ikke er plads til i

Sølvkammeret? En sand strøm af besøgende museumsgæster defilerer forbi de prangende og dog elegante udstillinger. Pludselig går en alarm i gang, en af de mange gæster har åbenbart været for tæt på kostbarhederne. Nu er vi meget spændte på at se borddækningen, næste gang vi kommer på besøg hos Ketty og Niels.

Det var kun to af de mange muligheder i det enorme Hofburg. **Hannes dummebøde** kan ikke komme mere belejligt, for vi er allerede rigtig godt møre i skralden af alt det, vi til nu har set.

Som sagt - så gjort.

Efter en halv times **fadølafslapningsmuseumpause** fungerer hjernen igen. Nu gælder det Neue Hofburg med Europas fineste samling af våben og rustninger. Billetpriisen er her 7½ €, men en enkelt der alle slipper ind for 5½ €. Der er rustninger til en meget stor hær, men den ville bestemt være meget besværlig og langsom og ikke særlig effektiv i vor tid. Alene det at komme op på hesten med det tonstunge udstyr. Mange sale er der med udstilling af musikinstrumenter. Der er orientalske, afrikanske og polynesiske samlinger og en afdeling om mayaindianernes og eskimoernes kultur.

Hofburg rummer mange bygninger, **vi når dem slet ikke alle:**

Forbundspræsidentens embedsbolig.

Udenrigsministeriet, hvis bygning kaldes for Amalienburg. Her holdes der internationale kongresser, vagtparader når præsidenten har besøg, koncerter og rundvisninger.

Hofburgkapelle der er Wiens fornemste bryllupskirke, hvor der ofte arrangeres kirkekoncerter.

Her synger Wiener Sängerknaben ved de katolske højmesser.

Nationalbiblioteket med fine håndskriftssamlinger samt endnu flere museer og mindesale.

Den Spanske Rideskole (se 1572), der sit navn til trods altså er en berømt østrigsk rideskole.

Rideskolen består af de elegante hvide lippizanerhingste, hvis bygning og temperament er specielt egnet til vanskelige skoleridningsøvelser. Skolen har sit eget museum i kejserinde Maria Theresias gamle Hofapotek. Rideskolen giver opvisninger på Hofburg. Derudover giver skolen opvisninger over hele verden.

Palmenhaus der er indrettet som restaurant.

Burgtheater, der blev grundlagt i 1776, og regnes for Wiens mest betydningsfulde teater.

Her er vores egen Oehlschläger (se 1779) blevet spillet meget fx: "*Hakon Jarl*" og "*Diana*."

I Wien kaldtes Oehlschläger for "*Solguden fra Nord*."

På Michaelerplatz udenfor Hofburg fandt man resterne af **romerske bebyggelser**. Udgravningerne ses midt på pladsen bag en lav mur og danner en voldsom kontrast til de omkringliggende pompøse bygninger.

I den omkringliggende park - **Burrgarten** står flere statuer og monumenter. Der er Maria Theresias gemal Kejser Franz I. Og nok så berømt det enorme og flotte monument for Wolfgang Amadeus Mozart. I plænen foran monumentet er der et stort blomsterbed med form som en nodenøgle.

Heri er der plantet smukke røde blomster. Indtil afslutningen af Anden Verdenskrig har dette monumentet stået foran Albertina-Museet, der har verdens største og betydeligste grafiske samling med 65.000 tegninger og Akvareller, 1,5 mio. grafiske blade samt en stor foto- mediekunstsamling.

Historisches Museum der Stadt Wien. Imponerende som alt andet. Samlingen er grundlagt i 1888, men i 1959 overført til nuværende bygning der er opført fra 1954-57. Museet giver et overblik over Wiens historie helt fra stenalderbosættelsens tid langs Donau. Kæmpesale, enorme marmortrætter, statuer og fragmenter en masse. Lofterne - ih hvor flotte. Krigsbytte fra tyrkerne. Museet har også en stor malerisamling.

Det er nu blevet tid til koncert med Wiener Sangerknaben (se 1498) i **Musikverein**. En koncert der foregar hver fredag kl. 16. Vi har investeret i billetter til 36 €. Det er bestemt ikke i den dyre ende og giver siddepladser pa balkonen. Koncerten foregar i den smukke Brahms Saal, der normalt bruges til kammerkoncerter. Loftet er delt ind i felter med sirlige guldbemalede stukmonstre. Hele rummet straler af guld. Store prismelysekroner hanger langs baldakinerne. Drengene synger som forventet meget smukt. Mellem hvert musikstykke fortaller dirigenten, hvad de synger. Det har vi nu ikke sa meget fornojelse af, for han taler sa lavt, at vi slipper for at hore det ikke sarligt smukke østrig-tyske sprog. Men sangen er en smuk oplevelse, ja, de synger som englenerne selv med flere soloprastationer.

Igen vandrer vi en tur ud i den friske byluft. Vi finder en **italiensk restaurant** udendørs pa Neuer Markt med det enkle navn – barbar, den synes hyggelig og fornem. Denne gang skal den sta pa verdens mest almindelige ret - pizza. Det er nemlig begrænset, hvad vi har af tid, før vi skal til den næste koncert. Ja, man skulle jo nodig komme til at slappe af, nar man er ude og opleve verden. Vi bestiller to forskellige typer pizzaer barbara og quattro stagioni. Til pizza kan man naturligvis kun drikke italiensk rodvin, sa vi vaelger en chianti montalba rodvin til 21,1 €. Savel pizza som rodvin smager fortreffelig, og hele middagen beløb sig til 63,9 € for fire. Lidt tid blev der dog til en snak om dagens til nu mange oplevelser. I det fjerne horer vi svagt de blinde sangere fra i gar.

Det gar mod næste oplevelse - **Wiener Mozart Koncert**. Ogsa denne er i Musikverein, der er bygget fra 1867-69 af den danske arkitekt Theophilus Hansen (se 1813) i nyrenæssancestil med karakteristiske sienarøde farver og prydet af terrakottastatuer.

Nu da vi kender vejen, foler vi os helt hjemme i byen. Denne koncert er i Goldener Saal, der siges at have verdens bedste akustik. Og det er bestemt en gylden sal. Kassetteloftet blev i 1911 udsmykket af August Eisenmenger, med smukke billeder af gudinder og guder pa bla baggrund forestillende Apollo og de ni muser. Vægge, søjler - alt straler af guld. Fra loftet hanger ti enorme prismelysekroner. Søjlerne der bærer balkonen udgøres af skønne gudinder. Skønt 40 € pr. billet rækker det kun til en plads i den bagerste halvdel af salen. Den Gyldne Sal har plads til 2.000 tilhørere, men der er i aften neppe over 1.000. En storre gruppe unge kinesiske turister sidder lige bag os. Da koncerten er begyndt, og de opdager, der er bedre pladser langt fremme i salen, lister de eller nasten lober en for en op og finder sig tilrette pa de dyre pladser. Det ser ret sjovt ud og er egentlig ganske fristende, - men sadan er vi danskere ikke. Orkestret bestar af 30 musikere strygere, blæsere og slaginstrumenter. Langt de fleste er mænd, vurderer vi, skønt de alle bærer parykker og er iklædt kostymer fra Mozarts tid. Scenen er sa stor, at der er plads til 400 musikere. Det er netop her fra Den Gyldne Sal, den legendariske nytarskoncert sendes nytarsdag til store dele af verden. Bag scenen rejser sig et enormt orgel, hvis 33 piber danner en flot dekorativ baggrund. Over orglet ligger to musikanter i hvidt marmor, de spiller pa harpe og lut. Ifølge stedets beskrivelser horer Musikverein og specielt Goldener Saal til blandt verdens allerflotteste udsmykninger. Det er en herlig koncert, skøn musik som Mozarts musik jo er. Ind imellem optrader dygtige kvindelige og mandlige solister, det gælder ogsa med hensyn til solo- eller duetsang. Alt er dygtigt og professionelt udført. Virkelig kres for øregangen.

Endnu en god oplevelse rigere gar vi mod **vor base**. Imidlertid beslutter vi os for at lægge vejen omkring kanalen for at summe over en godnatøl. Vores ”danske” bekendt er dog ikke pa vagt netop i aften. Trods det nyder vi den nasten stille øl, - nasten - fordi en narliggende badrestaurant spiller utiltalende højt rabaldermusik, der bestemt ikke er noget for vore fine mozart-ører. Det har varet en meget lang dag, vi har gaet rigtig mange skridt, og erhvervet os helt utrolig mange gode oplevelser.

Næsten flere end vi lige her og nu kan kapere. Mange af oplevelserne vil sikkert senere dukke frem, om ikke før - så når denne historie læses.

Efter endnu en god nats søvn møder vi op til det store morgenbord med **lagkage og champagne**, ja, og en anelse andet. Dagens første mål skal være Donaukanalen, i forsøg på at finde et skib der sejler en kanal/flodtur i området. Det bliver M/S Schlögen Donauschiffsrundfahrt. Vi køber fire billetter a' 14 €, som er prisen for en 3½ timers rundtur på Donau og Donaukanalen.

Donau er, med sine **2.860 km.**, Europas næstlængste flod efter Volga. Den udspringer i Schwarzwald og optager på sin vej adskillige mindre og større floder. Flere steder er floden landegrænse, før den i Rumænien udmunder i Sortehavet. Her danner den et 2.560 km² stort delta. Donaus mest berømte sted på sin vej er Jernporten, hvor den på en strækning af 112 m trænger gennem Transsilvanske Alper, hvor flodbredden udgøres af 5-600 m høje klippevægge. Her er Donau råvareleverandør til et af verdens største kraftværker. Floden afvander på sin tur et område på 817.000 km². Der er en meget betydelig fragt- og passagertrafik på Donau. Af de mange km. løber kun 350 km gennem Østrig.

Frem til 1800-tallet delte **Donau** sig i adskillige flodarme, som flød gennem Wien med evindelige oversvømmelser til følge. Derfor regulerede man i årene 1871-75 floden således, at den hovedsagelig holdt sig i det brede flodleje. Siden har Donau kun én sidearm - Donaukanalen, der flyder gennem byen, og som mange fejlagtigt tror, er den egentlige Donau. Kanalen er 17 km. lang, 40 m bred og 3 m dyb. En af de gamle flodarme Alte Donau, NØ for den nuværende flod, er i dag en langstrakt sø uden nogen forbindelse med selve floden. En sø der udelukkende forsynes med grundvand.

Donaukanalen løber tæt forbi vort hotel, så vi har let ved at hoppe på skibet ved **Schwedenbrücke**. Næppe er vi kommet om bord og har bemægtiget os et bord i det fri på øverste dæk, før en kortskørtet servitrice dukker op. Hun tager det som en selvfølge, at vi ønsker noget at drikke, hvad vi da også gør, ja, at det næsten er vores pligt, så vi bestiller sædvanen tro fire krus øl, det kan man jo altid klare. Skibet er fyldt godt op med turister. På et skilt ind til kommandobroen står, at skibet har 300 heste og 2 æsler. Hestene er formentlig dem, der gør slæbet, og de to æsler dem der styrer. Så vi er helt trygge, nu da humoren er med ombord.

Tilbageslænget i sædet nyder vi **panoramaet**, der passerer revy for vort blik, alt imens de hundrede æsler arbejder. En højtaler informerer på tysk og engelsk om, hvad vi passerer. Det er nu ret småt med oplysninger der serveres, og de historisk er der stort set ikke, så det virker temmelig uinteressant. Så der må tyes til diverse brochurer og anden litteratur, hvad der da også er rigeligt af, hvis der skal lidt kød på historien. Meget ser vi undervejs.

Wiens Politistation bygget fra 1865-69 i ægte engelsk Windsorstil. Fjernvarmeværket **Spittelau** er ganske usædvanlig. Udsmykket af den provokerende kunstner, maler, formgiver, designer og først og fremmest arkitekt Friedensreich Hundertwasser (se 1928) som er kunstnernavnet for Friedrich Stowasser. Hundertwassers personlige stil er surrealistisk. Han undgår lige linier til fordel for buer og spiraler, og han negligerer norm og orden. Alt er individuelt, hvert vindue sin form, hver bolig sin farve og hver lejlighed sin indretning. Løgkupler og søjler anbragt hvor ingen forventer det. På etager er der træer, og på tage er der græs. Et overraskende og glad sammensurium af festlige farver og former. Hundertwasser har indrettet sit eget museum KunstHausWien i en tidligere fabrik med farverige kakler, vindskæve vægge og bølgende gulve. Hundertwasser levede sine sidste år på New

Zealand. Her ligger han også begravet i en have, han selv har anlagt under navnet "*De lykkelige dødes have*." Hundertwasser betragtes i dag som en af verdens kendteste kunstnere.

Ved enden af Donaukanalen skal vi **gennem en sluse**. Hæves det bedste af ti meter for at komme i niveau med den ægte vare - Donau, der er væsentlig bredere end kanalen. Midt i Donau er der dannet en ø - Donauinsel. En ikke helt almindelig ø for den er nemlig 21 km. lang og i bredden vel fra 100 til 300 m. Øen er et kreativt område for storbyens indbyggere, og dyrt bør tilføjles. Et sted ser vi et par hotelskibe, der fungerer som et gymnasium.

På vestsiden af Donau rager det 202 m høje **Millenniumtower** op, det blev bygget i 1999 i anledning af årtusindskiftet. Overfor på østsiden har vi Wiens højeste punkt Donauturm, hvis spir er 252 m højt. I tårnet er der en restaurant, der drejer langsomt rundt alt imens man nyder sin dyre mad. Tårnet står i Donaupark tæt ved det nye moderne skyline UNO-City og Austria Center. På vestsiden ser vi en flot gammel kirke med det historiske navn Frans af Assisi (se 1182), - tror vi, men det er delvis snyd, for den er bygget så sent som i 1908.

Vi er nu kommet så langt mod syd, at vi igen skal ind i **Donaukanalen**. Men først skal vi igen gennem en sluse, og denne gang sænkes de hen ved ti meter. Ved sluserne her er der bygget et stort kraftværk Schleuse Freudenau, der udnytter Donaus enorme vandmasser. Et tal i liter af gastronomiske nå-e nej astronomiske dimensioner der passerer her. Igen er vi inde i Donaukanalen. I området ses mange skibscontainere, hvor vi blandt mange andre ser navnet Maersk, - og straks dukker nationalfølelserne op.

Her langs Donaukanalen ses ganske tydeligt, hvor højt **vandstanden** har stået under de netop afsluttede oversvømmelser i de mellemeuropæiske floder. Vi er ikke helt enige om, hvis øjemål der passer, men i den nordligste ende af Donaukanalen er det efter "*skriverkarlens*" mening godt to meter og i den sydligste ende op mod fem meter. I hvert fald har vandstanden adskillige steder ligget over landevejen, der ses følge floden.

Langs flodbredden er der, ind imellem de mange **små feriehuse**, kompakte beplantninger. Der ses ganske tydeligt en vandret leret streg hen over planter og huse, en streg der fortæller, i hvor højt niveau vandet er styrtet forbi. Stregen danner et markant farveskift, med naturlige farver over strengen og under strengen er alting gråt i gråt. Formentlig er det aflejring af ler, der hænger fast i blade og grene samt bygningernes trævægge. Visse steder går denne streg meget tæt på de små huses tage. Tilbage ved udgangspunktet Schwedenbrücke må vi konstatere, at det har været en oplevelsesrig, god og meget afslappet tur.

Det er nu tid til at finde et hyggeligt frokostspisested. **Restaurant Griechenbeisl**, Die Historische Altwiener Gaststätte, Fleischmarkt 11 bliver stedet. Det viser sig, at vi netop er dumpet ind et virkeligt historisk sted, hvis historie kan føres tilbage til år 1400. Myten, der er fra pestens tid, fortæller, at den dødtrukne Augustin blev smidt blandt de pestdøde. Og at han kun overlevede i den tro, at han selv var død af pest. Hans forvrængede opfattelse af virkeligheden fordi han var stærkt alkoholiseret, har, stadig iflg. sagnet, reddet hans liv.

Den Augustin der tales om, er den Augustin, der har givet navn til: "*Ach Du lieber Augustn.*" Over indgangen hænger et flot gammelt skilt med billedet af den sagnomspundne figur og teksten - *der lieber Augustin*. I selve indgangen til den tiltalende og fornemme restaurant er der i gulvet et gitter, herigennem kan vi se Augustin himself. Her sidder han i al sin elendighed med ølkrus på bordet omgivet af døde mennesker og rotter.

Med denne barske historie i baghovedet vælger vi at sætte os udendørs i **det fine vejr**. Straks bestiller vi en flaske rødvin – husets til 13,6 €. Først vælger vi naturligvis gullaschsuppe til 4,2 €. Og så kan man jo ikke være i Wien uden at nyde en wienerschnitzel, og det blev altså her - prisen 15,6 €. Begge dele er meget velsmagende, der serveres dog kun grøn salat og brød til retten. Men der er så rigeligt endda, så vi bliver mer end mætte.

Endnu en oplevelse rigere går vi hjem til hotellet for at **nette os** med et bad, diverse skønne dufte og vort allerstiveste puds. Vi må være parate til aftenens store oplevelse og vel det, vi har glædet os allermest til nemlig besøg i Wiener Staatsoper (se 1842). Her skal vi overvære en opera af Giuseppe Verdis (se 1813) "*Don Carlos*."

For at sikre os en musisk stor oplevelse, for **hvad er en wienertur uden musik**, blev Hanne allerede hjemmefra sat på opgaven at bestille billetter til en opera allerhelst i Wiener Staatsoper, der er et af verdens fornemste operahuse. Gennem Internettet lykkes det hende at finde frem til Wiener Statsopers hjemmeside. Først kom en side med operaens repertoire og på hvilke datoer de forskellige forestillinger spilles. Hanne finder frem til lørdag 7. sept. som den mest attraktive, her spiller de Verdis opera "*Don Carlo*," som den hedder på det tyske sprog. Dernæst klikker hun ind på selve teatersalen, hvor samtlige sæder er markeret med forskellige farver alt efter pladsernes pris, og de, der er sorte, er allerede solgt. Men hvilke pladser skal hun vælge? Det er nemlig dyrt at gå i opera i Wien, de dyreste billetter koster 178 € svarende til knap 1500 kr. Og dog - for man kan også få ståpladser til 5 €.

Skønt det er en måned før forestillingen, er alle mellempripladserne **udsolgt**. Den næste kategori, der er ledig, hedder 44 € altså små 350 kr. Dem vælger Hanne, men hvordan? Der er nemlig ingen steder på skærmen, man kan skrive - fire billetter. Efter forskellig søgning finder Hanne ud af, at man blot skal klikke på de sæder, man ønsker. Og fluks fremstår disse sæder også som sorte - altså udsolgt – smart. Herefter oplyste Hanne sit dankortnummer til billetbureauet, og fluks var vi 4 x 44 € fattigere plus gebyr endda.

Wiener Staatsoper går helt tilbage til den kejserlige hofopera med fornemme gamle aner. Dens nye skikkelse er forbundet med to begivenheder nemlig grundlæggelse af Wiener Philharmoniker i 1842, et navn den dog først fik i 1860 og indvielsen af Hofopers nye bygning i 1869. Først i 1918 fik den navnet Wiener Staatsoper. Bygningen er bygget i renæssancestil af arkitekterne August Siccard von Siccardenburg og Eduard van der Nüll. Byggeriet blev udsat for stærk kritik, så stærk at August Siccard døde af et hjerteslag, og Nüll begik selvmord. Ved åbningen i 1869 spillede man Mozarts "*Don Giovanni*."

Bygningen blev under Anden Verdenskrig delvis **ødelagt i 1945** men genopført og indviet i 1955 med Beethovens "*Fidelio*" som åbningsstykke. Teatret har i dag mere end 40 operaer og operetter på repertoire, med omkring 300 opførelser pr. sæson. Der er plads til 2.209 tilskuere og 110 musikere. Wiener Philharmoniker er Staatsopers faste husorkester, de rangerer blandt verdens allerbedste orkestre og drager ofte på turne.

Wiener Staatsoper er en meget stor og **massiv bygning**, men da vi kommer indendørs, får man et noget andet indtryk. Alt er fornemt og kostbart udsmykket. Selv i foyeren er loftet smukt gulddekoreret med billeder af kvinder og mænd svøbt i lange gevandter. Fra foyeren fører en

pragtfuld trappe udsmykket med statuer og marmorgelænder op til første etage til gangene bag logerne. Også på arkaden ud til gaden er såvel loft som vægge smukt dekoreret.

Vore pladser er i loge ni og ti, **det lyder ret fint**. Spændte er vi, da den søde billetpiccolo viser os vejen. Fra logen ser vi den flotte runde sal med mange rækker loger over hinanden - betagende flot. To kæmpe scenetæpper dækker scenen, den forreste mønstret og da den trækkes fra, er den bagerste dybrød. Foyeren på første sal er udsmykket med minder fra musikhistorien. Her ser vi bl.a. Gustav Mahlers rejseklaver.

Lidt slukøret bliver vi, da vi må konstatere, at 44 € pladser ikke lige er dem, der rager frem i rampelyset - loge til trods. I hver loge er der kun syv siddepladser, og 44 € pladserne er de to bagerste. Det er lige før, vi føler, at vi burde have ofret 178 €, og dog - nu bagefter har kontoen det meget godt med Hannes valg. Og musikken hørte vi særdeles perfekt.

Orkestret består af omkring 60 mand, dog to af dem damer. Der er 6 bas, 10 cello osv. et ordentlig brus af strygere, blæsere og slagtøj. Dirigenten Marcello Viotti er en aktiv herre, han spiller med hele kroppen og alle forhåndenværende lemmer. Pladserne til trods blev det en enestående musikoplevelse. Hver enkelt plads er udstyret med et display. Her kan man følge operaens tekst og vælge mellem tysk og engelsk. Det gør, at man ret let kan følge med i operaens handling, hvad der ellers kan være særdeles problematisk. Det er også ganske nødvendigt med teksten, for operaen synges på italiensk. Ja, - selv om det havde været på dansk, er jeg ikke overbevist om, at jeg kunne forstå, hvad operasangerne sang.

Ofte optræder verdensnavne på Wiener Staatsoper, det gælder også vores egen **Bo Boje Skovhus**, der for øvrigt stammer fra Ikast. Men så heldig skulle vi ikke være denne gang. En stor oplevelse rigere går vi igen mod vort hotel. Undervejs finder vi et sted, hvor vi over en "verdi" godnatøl kan summe over Verdi og hans dramatik i den skønne musik. Det bliver også bemærket, at vi kun ser ganske få betjente i bybilledet. Ikke en eneste gang har vi set eller hørt ballade af nogen art. Samtidig skal det også nævnes, at Wien er en utrolig ren by, der er bestemt ikke noget der flyder nogen som helst steder. Det gælder også byens offentlige toiletter, der er velholdte og i fin stand. I det hele taget en tiltalende by.

Efter endnu et overdådigt champagnemorgenbord går vejen mod centrum. **Stephansdom** (se 1230) på Stephansplatz. Her er der en livlig aktivitet, for det er lige før gudstjenesten. Da vi kommer indenfor, overvældes vi af det mægtige rum, og de høje flotte vinduer i glasmosaik. Ikke overraskende er Stephansdom Wiens vartegn. Dets 137 m høje gotiske tårn er verdens tredje højeste kirketårn. Kirkens historie går tilbage til 1147, hvor den første romanske St. Stephanskirche blev indviet. Dengang lå kirken og kirkegården udenfor den gamle bymur. I 1230 erstattedes kirken af en senromantisk kirke, hvor hovedindgangen og de to små tårne - die Heidentürme stadig er bevaret. I 1359 ombyggede Rudolf IV af Habsburg kirken til udpræget gotisk stil. Tårnet er dog bygget i 1433. I tårnet 72 m over jorden, 343 trin oppe er der en vægterstue, hvorfra brandvagter gennem århundreder har siddet vagt. Herfra er der en storslået udsigt. I tårnet hænger en af verdens største kirkeklokker - die Pummerin, den vejer 21 tons og dens diameter er 3,14 m. Klokkeren er fra 1711 og støbt af tyrkernes efterladte kanoner. Flere gange siden er kirken blevet om- og tilbygget. Taget er helt fantastisk flot - dækket med 250.000 glaserede teglsten. I 1732 blev den gamle kirkegård nedlagt. Rester af gravsten fra den tid er muret ind i domkirken. Stephansdom blev i april 1945 stærkt beskadiget af brandbomber. Store dele af kirkens historiske udsmykning gik her tabt. Det bemærkes dog ikke af os, for stadig er der rigtig meget at se.

Til venstre for domkirkens indgang er der på væggen indhugget en cirkel, det er det gyldige mål for et brød. Havde bageren bagt for små brød, blev han straffet ved at blive lukket inde i et lille bur og dypet i Donau.

I Stephansdom findes en nedgang til **Wiens katakomber** en gravhvælvning med et system af underjordiske gange, der tidligere gennem århundreder anvendtes til begravelser eller ossuarium, som man kalder et benhus til de døde knogler. Her hviler gamle østrigske hertuger og wienske biskopper. Wienerne gør meget ud af begravelser, det gælder for såvel høj som lav. Det er vigtigt for en wiener at blive: "*Eine schöne Leiche.*"

Anden Verdenskrig gik hårdt ud over Wien. Det fortælles, at 86.875 lejligheder blev helt eller delvis ødelagt efter bombardementerne i slutningen af krigen. Der ødelægges omkring 30% af hele byen. Heraf store kulturelle skatte.

På selve gaden foran Stephansdom er der for hver 20-30 m **nedlagt en flise**, der hver for sig er en mindetavle for en komponist, der på forskellig vis har haft tilknytning til Wien. Som et par eksempler kan nævnes: Frédéric Chopin (se 1810) født 1810 død 1849 i Paris. Franz Liszt (se 1811) født 1811 i Raiding død 1886 i Bayreuth.

Jamen hov - hvad er nu det, der ligger jo endnu en Stephansdom. Men nej, det er - Haas-Haus en imponerende og meget dristig bygning på Stephansplatz. Det vi ser, er et asymmetrisk hus med kæmpe buede spejlglassfacader, heri genspejler Stephansdom sig ganske flot. Bygningen er opført fra 1988-90 af den førende østrigske arkitekt Hans Hollein og rummer kontorer, cafe og en fornem gourmetrestaurant Do & Co.

Jamen hov igen - hvad er nu det - en bekendt her midt på Stephansplatz – direktør Leo Malling fra Ikast Boligselskab. Pudsigt som verden kan være lille. Det giver naturligvis anledning til en lille snak om vore formål på denne ferietur og en udveksling af de mange oplevelser.

Vandreturen fortsætter langs Graben. Her ser vi det mest barokke, man kan forestille sig **Pestsøjlen** eller Trefoldighedssøjlen, som den også kaldes. Den 21 m høje søjle blev i årene 1681-93 rejst af Kejser Leopold I for at vise sin taknemmelighed over en overstået pestepidemi i 1679.

Vi fortsætter med endnu et kirkebesøg. **St. Michaelerkirche**, der tidligere har været kejserhusets kirke. En typisk katolsk kirke med mange sidealtre, barokke engle og byens største barokorgel. I kirken er der nedgang til katakomberne, der tjente som gravplads frem til 1783. Grundet en konstant temperatur her er ligene i de 250 kister af træ, metal og sten ret velbevaret.

En formiddagsøl på en fortovscafe i det herlige sommervejrbør der også være tid til, og det bliver der. Mens vi sidder og slapper af, er der hver gang en livlig snak, ikke mindst om forbipasserendes ydre fordele eller mangel på samme - høje-lave, tykke-tynde, smukke-grimme. Specielt har påklædningen fanget vores opmærksomhed, for slet ikke at tale om frisurerne, og der er rigeligt at snakke om, her bag ligusterhækken alt imens verden går forbi. Uheldigvis har netop denne cafe intet toilet, hvad der er opstået et ekstremt behov for – utilstedeligt. Derfor indledes en større jagt i byen Wien på et toilet.

Videre går det gennem området ved **Den Spanske Rideskole**. Heller ikke her opserveres de internationalt kendte skilte for - WC. Men i forhallen til Stadsbiblioteket, hvor der er en udstilling med titlen Weltliche und Geistliche - altså jordiske og kirkelige, lykkes det. Der er ikke mange, der

har valgt at besøge denne udstilling. Vi gør det heller ikke, for hurtigt har vi erfaret, at der må sorteres strengt fra, for der er utroligt meget at se i Wien. Fjorten dage ville være mere passende. Så måske skulle vi senere komme tilbage. Ikke underligt er turisme Østrigs vigtigste erhverv efterfulgt af bilmotorer og nærings og nydelsesmidler.

I stedet besøger vi **Kunsthistorisches Museum**. Entreen er 7 €, men kun 5 € for dem over 60, velkommen til endnu en i mimreklubben. Kunsthistorisches Museum har en af verdens betydeligste kunstsamlinger. Allerede i 1848 besluttede man at samle de mange små museer i byen til et stort museumskompleks. Først i 1891 blev planen gennemført. De to bygningerne er opført af arkitekterne Gottfried Semper og Karl von Hasenauer i italiensk renæssancestil. De fik fri hænder, og det bærer bygningerne såvel ude som inde stærkt præg af med svimlende ødselhed. Der er kælet for hvert enkelt rum smagfuldt, gedigent og solidt. Monarkiets forråd af marmor slog ikke til under byggeriet, så der måtte importeres fra Italien, Frankrig, Belgien, Sverige og Egypten for at finde den fuldendte harmoni i farverne.

Malerisamlingen i Kunsthistorisches Museum kan fint måle sig med Louvre i Paris og Prado i Madrid. Kolossal er udstillingen af ældre europæisk kunst. Af verdensnavne ser vi værker af Rembrandt Harmenszoon van Rijn, Pieter Brueghel den Ældre, specielt hans kendte *"Babelstårnet,"* Vermeer, Peter Paul Rubens, Raffael, Michelangelo, Anton van Dyck, Giovanni Bellini, Tizian og sådan kunne blives ved.

Morsomst var nok billede nr. 259, hvor maleren Mattia Preti ifølge beskrivelsen var født i 1613 og død i 1599. Spøger det mon her? Senere opslag viser dog, at han døde i 1699.

En skulptursamling er der, bl.a. Antonio Canovas berømte marmorskulptur af Theseus og Kentauer der står ved den pompøse opgang til 1. sal. En stor afdeling med egyptisk kunst og på øverste etage en samling grafisk kunst og en stor mønt- og medaljesamling.

Alene gulvet i bygningen er **et stort kunstværk** med dekorerede fliser. Herfra kan man se op gennem etagerne til bygningens øverste kuppel – meget betagende.

Omkring åbningen på 1. sal er der indrettet en fornem og usædvanlig smuk cafe. Her sælges de vidt berømte wienerkager. Uheldigvis er ens rejsekammerater ikke til kager, så jeg må på min uriaspost nøjes med synet og kaffeduft. - Jeg forstår til fulde Tantalos' kvaler.

Besøget er storslået, alt - alt for stor en mundfuld til, at vi kan kapere de mange indtryk på en tre timers rundtur. Meget, alt for meget hastede vi forbi. Tvillingebygningen overfor Naturhistorisches Museum med mineraler, geologi, botanik, zoologi og Maria Theresias ædelstene valgte vi helt at droppe, vi var mætte af det enorme kunstudbud. Det samme gælder adskillige andre museer i dette kvarter. Bl.a. Akademie der bildenden Künste som Theophilus Hansen har bygget i renæssancestil i årene 1872-76. Et uddannelsessted for malere, billedhuggere, grafikere, konservatorer, scenografer og arkitekter samt en udstilling af billedkunst.

I parken mellem de to bygninger står et monument udført i 1888 for kejserinde Maria Theresia (1717-80). Der er her lagt op til byfest med masser af telte, der sælger forskellige velduftende retter, og det vrimler med optrædende gøglere.

Kunstnerisk mætte - ja, men i jordisk forstand fortæller de velduftende retter, at vi er småsultne, så vi finder i parken et hyggeligt sted at spise en lille frokost. Valget falder henholdsvis på bolognese og tunsalat velsmagende retter der suppleres med fire øller. Haverestauranten er hjemmøgt af en hær af småfugle overvejende gråspurve, der frejdigt hopper rundt på bordene og sanker krummer. Jeg holdt et lille stykke brød i min hånd, og fuglene var så tamme og nærgående, at der på et tidspunkt

sad fire fugle på min hånd og sled i brødet. En løftet pegefinger fra stedets personale markerede, at de ikke var begejstret for denne leg. De havde sikkert fået nok af fuglenes frimodighed, der resulterede i, at bordene konstant måtte tørres af.

Hotel Sacher er med sit kostbare indbo Wiens berømteste og fornemste hotel. Opført i 1876 af Eduard Sacher en søn af opfinderen til den verdensberømte chokoladecake Sachertorte, Franz Sacher. Hotellet blev i 1800-tallet et sted hvor hoffet, diplomater og finere borgerskab med penge på lommen diskret mødtes med danserinder fra den nærliggende opera.

I Wien skal man absolut have sin - **jause**, som er kaffe med kage mellem kl. 15 og 18. Derfor var jeg næsten nødsaget til at smage den berømte kage. Det skete på hotellets nærliggende gadekaffe på Kärntnerstrasse. Mine medrejsende er i denne henseende ganske kulturløse, - tænk de valgte fadøl. Da regningen fra Hotel Sacher kom, havde jeg snydt dem, øl kostede 4,1 € og Sachertorte 4,5 €, og dertil kom espresso gross 3 € - - - men ah!

Vandreturen lægges om ad **Domgasse 5**^{1. sal}. Det er en af de elleve adresser, hvor Mozart boede i Wien. Figarohaus kaldes huset, fordi her skrev han i 1786 operaen "*Figaros bryllup*." Det er et gammelt typisk wienerhus med arkadegange rundt om en lille gård. Her modtog den da kun 16-årige Ludwig van Beethoven (se 1770) en kort overgang klaverundervisning af Mozart. I Wien boede og arbejdede foruden Mozart og Beethoven mange andre store musiknavne: Joseph Haydn (se 1732), Franz Schubert (se 1797), Johann Strauss den Ældre (se 1804), Richard Wagner (se 1813), Johann Strauss den Yngre (se 1825), Johannes Brahms (se 1833), Richard Strauss (se 1864), Franz Lehár (se 1870), Arnold Schönberg (se 1874), Gustav Mahler (se 1860) og sikkert endnu flere.

Andre verdensnavne har også rod i Wien og Østrig det gælder bl.a. "*den gale sexdokter i Wien*" Sigmund Freud (se 1856), Stefan Zweig (se 1881) og ham med fornavnet Adolf (se 1889 og 1938) som Østrig bestemt ikke er stolt af. Men tidligere har Østrig ganske tit været i krig med andre nationer, det gælder også Danmark. Og så er der den morsomme historie om bagerkejserkronen (se 1683).

På et skilt opdager vi ordet **Heurige**, et ord der fremmer tørsten. Byen Wien ligger næsten omgivet af vinmarker. De første vinstokke er kommet til området i år 276. Vinbønderne har siden 1784 haft tilladelse til at have deres egen udskænkingssted, som de kalder for Heurige. Oprindeligt skete udskænkningen på vingården ude i vindistriktet under ganske primitive forhold. Efterhånden er Heurige flyttet ind i byen og fået tilføjet navnet Restaurant, der er kendelige på deres grønne fyrretræskviste over indgangsdøren. Heurige Restauranter sælger kun vin fra egen avl og fra seneste års høst, der som oftest er klar i november.

Heurige Restauranter har ord for at være meget folkelige og muntre. Man betaler for mad og vin ad libitum til en rimelig pris. Vores besøg begrænses dog til en vinsmagning. Et glas med ¼ l vin koster 3 €, og vi får serveret en dejlig frisk hvidvin. Den nydes, mens vi studerer en parkeret hesterosche og ikke mindst dens kusk - eller nærmere kuske, for de er en lille gruppe med pisk i hånden, der ivrigt snakkende prøvesmager heurigevinene.

Under udgravninger på **Judenplatz** opdagede man for nogle år siden fundamentet til en synagoge fra 1200-tallet. Det blev anledning til, at man i år 2000 åbnede Museum Judenplatz, der belyser jødernes historie i Wien. Midt i gaden foran museet står Holocaust Mindesmærke, skabt af den

britiske kunstner Rachel Whiteread. Mindesmærket fremstår som et bibliotek med 65.000 bøger, der tankevækkende hver symboliserer et af de 65.000 østrigske ofre.

Til den sidste aftens **kulinariske oplevelse** har vi på kortet afkrydset to specielt anbefalede restauranter. Men da vi finder frem til de to adresser, viser det sig, at de begge har lukket på søndage. Så vi må på jagt efter en anden mulighed, og muligheder er der masser af i Wien. Det blev restaurant Gutenberg - et ganske hyggeligt sted med en frisk betjening, hvor vi slår os ned udendørs i den lune, milde septemberaften. Tre af os vælger rådyrschnitzel og en vælger kylling. Retterne er velsmagende, hvad der også gælder de to flasker chianti, der under det lækre måltid stille glider ned. Ved vort nabobord sidder to damer fra Skotland, de er begge, som de selv siger "*sluppet*" fra manden på en uges ferie i Vienna, som engelsktalende lande kalder Wien. Tilfældigvis havde vi lige hørt, at Skotland "*kun*" havde fået uafgjort 2-2 i fodbold mod Færøerne, og i et sådant tilfælde er Færøerne da næsten dansk - eller hvad? Vi syntes i hvert fald, at det var en oplysning, vi burde dele med vore naboer, en oplysning som dog ikke vakte synlig glæde. Efter et par timers hygge med god mad, kraftig vin og en god nabosnak rettes kursen mod var base. Også denne sidste wieneraften falder vi på hjemturen ned i en øl. Hvor vi i lette bluser sidder under åben Himmel og endda har det rigeligt varmt.

Efter den sidste morgen med champagne og lagkage står vores danske arkitekt **Theophilus Hansen** på programmet. Vi vil se og opleve endnu en af hans mange bygninger her i Wien. Også denne gang er det, som det har været alle de andre gange, i gå afstand - herligt at bo centralt. Men først lægger vi vejen om ad Museum für Angewandte Kunst populært kaldet MAK. Dette museum har vi valgt, fordi det, med sin samling af glas, porcelæn, keramik, møbler og tekstiler, betragtes som kontinentets mest betydningsfulde kunstindustrimuseum. Men - her glipper vores resurse, - så skulle det desværre ikke være. Da vi kommer frem til indgangen, viser det sig, at det er lukkedag. Så vi må kapitulere og nøjes med at beundre den markante bygnings ydre.

Dagens vigtigste mål er **Børsen** "*Die Börse*" på Schotten Ring. Den markante røde bygning er opført i renæssancestil fra 1874-77 stærkt inspireret af den græske kultur. Bygningen blev i 1956 hærget af en alvorlig brand. Efter genopbygningen blev kun bygningens ydre facader bevaret i sin oprindelige skikkelse. Mens det indre fik en gennemgribende modernisering. I kælderen blev der nyindrettet en meget speciel og fornem restaurant, den fik navnet Hansen, med adressen Wipplingerstrasse 34. Vi får udleveret menukortet - Essen & Trinken im Börsegebäude. Herfra vælger tre af os fisk og en vælger gås. Retterne serveres uhyre kreativt og elegant i store dybe tallerkener, som straks dømmes - Hansenstilen. Til herlighederne bestiller vi en flaske hvidvin til 25 €, det blev turens dyreste. En virkelig spændende frokostrestaurant, lys og elegant der deler kælderlokalet med en utraditionel og meget eksklusiv blomster- og gavebutik. Fra vort bord kan vi nyde duften og de eksklusive blomsterdekorationer. Skulle du komme til Wien så snyd ikke dig selv for denne kulinariske og kreative oplevelse.

Desværre er vort **ferietimeglas** på vej til at udrinde. Tilbage på hotellet hvor vore kufferter står klar, kan vi hilse pænt af med hotellets venlige personale. En taxi bestilles til lufthavnen, hvor vi kommer i så god tid, at der også her bliver tid til en øl og køb af et par flasker taxfree spiritus.

Meget, rigtig meget - **nåede vi ikke**. Det gælder fx Schloss Schönbrunn, Wiens Versailles med ufattelige mængder af kunstskatte. Slottet der betegnes som Østrigs mest berømte seværdighed. Det var her i spejlsalen Mozart som 6-årig gav koncert for Maria Theresia. Her er også verdens ældste zoologisk have anlagt i 1752. Volksoper der er et af de mest kendte koncerthuse i Wien. Wien har

også et Uhrenmuseum med en af Europas største ursamlinger på over 2.000 ure. Og der er ganske givet m.m. mere.

Wien er bestemt **en dejlig by** at besøge, så hvem ved, om vi en anden gang får lejlighed til at rette op på noget af det, vi gerne havde set. Vores egen gode gamle H.C. Andersen holdt også meget af Wien, han besøgte byen hele seks gange – imponerende, tænk det var for 150 år siden. Her fik han mange venner, her hørte han Johann Strauss spille vals, og her læste han op af sine eventyr på Schönbrunn for den unge ærkehertug Franz Joseph.

Hjemturen Wien/Amsterdam/Billund gik upåklageligt, nu kendte vi jo også vejen gennem den store Amsterdams Lufthavn. Serveringen var dog ganske beskeden. Lidt for beskeden efter vores forventninger, man kan jo hurtigt blive forventet. Et glas hvidvin, et stykke marmorkage og en pose peanuts, og så er vi igen i Billund. Hvor vi formedels 205 danske kr. i parkeringsafgift igen får lov at benytte vore biler. Det må være en god forretning for lufthavnen.

Tak for selskab og på gensyn i Mejrup, Mariager eller Madagaskar

Frede Lauritsen

Supplerende oplysninger til – Wien – musikens by

Opbygget kronologisk:

- 1182-1226 **Frans af Assisi** grundlagde tiggermunkeordenen Franciskanerordenen i 1210. Født i Italien af en velhavende købmandsslægt i Cortona, der er Italiens ældste by grundlagt af etruskerne på det 600 m høje bjerg, Monte Sant-Egidio. Frans levede et muntert ungdomsliv. Men besluttede at efterleve evangeliet bogstaveligt, gav sin ejendom til de fattige og søgte ensomheden i La Celle en hule 2 km udenfor Cortona. Mange sluttede sig efterhånden til ham, og de drog vidt omkring for at forkynde og yde socialt arbejde. Frans var også et poetisk gemyt skrev bl.a. "*Solsangen*." Kåret som helgen i 1228. Den 4. okt. kaldes Franciscus og er opkaldt efter Frans af Assisi. Mange steder i verden støder man på hans navn fx Frans af Assisis Kirke i Wien.
- 1230 **Stephansdom** på Stephansplatz er Wiens vartegn. Kirkens historie går tilbage til 1147, hvor den første romanske St. Stephanskirche blev indviet. Dengang lå kirken og kirkegården udenfor den gamle bymur. I 1230 erstattedes kirken af en senromantisk kirke, hvor hovedindgangen og de to små tårne - die Heidentürme stadig er bevaret. I 1359 ombyggede Rudolf IV af Habsburg kirken til udpræget gotisk stil. Dets 137 m høje gotiske tårn er verdens tredje højeste kirketårn og bygget i 1433. I tårnet 72 m over jorden, 343 trin oppe er der en vægterstue, hvorfra brandvagter gennem århundreder har siddet vagt. I tårnet hænger en af verdens største kirkeklokker - die Pummerin, den vejer 21 tons og dens diameter er 3,14 m. Klokken er fra 1711 og støbt af tyrkernes efterladte kanoner. Flere gange siden er kirken blevet om- og tilbygget. Taget er helt fantastisk flot - dækket med 250.000 glaserede teglsten. I 1732 blev den gamle kirkegård nedlagt. Rester af gravsten fra den tid er muret ind i domkirken. Stephansdom blev i april 1945 stærkt beskadiget af brandbomber hvor store dele af kirkens historiske udsmykning gik tabt. Indenfor overvældes man af det mægtige rum og de høje flotte glasmosaik vinduer. Til venstre for domkirkens indgang er der på væggen indhugget en cirkel, det er det gyldige mål for et brød. Havde bageren bagt for små brød, blev han straffet ved at blive lukket inde i et lille bur og dyppet i Donau. I Stephansdom findes en nedgang til Wiens katakomber en gravhælvning med et system af underjordiske gange, der tidligere gennem århundreder anvendtes til begravelser eller ossuarium, som man kalder et benhus til de døde knogler. Her hviler gamle østrigske hertuger og wienske biskopper.
- 1498 **Wiener Sängerknaben** østrigsk drengekor stiftet i Wien. Oprindeligt var koret knyttet til det kejserlige kapel i Hofburg. Her synger Wiener Sängerknaben stadig ved de katolske højmesser samt i Augustiner Kirche. Drengene går på kostskole med sang som hovedfag. Nyorganiseret i 1945. Wiener Sängerknaben er formentlig verdens kendteste drengekor med en meget høj standard og et repertoire af seriøs musik. Grundet den store efterspørgsel efter korets koncerter består koret i virkeligheden af fire kor hver af 25 drenge i alderen 9-14 år. Koret er ofte på turne i store dele af verden.
- 1572 **Den Spanske Rideskole** blev grundlagt. Skolen har i dag til huse i det gamle kejserslot Hofburg i Wien. Sit navn til trods er det altså en berømt østrigsk rideskole. Rideskolen består af de elegante hvide lippizanerhingste, hvis bygning og temperament er specielt egnet til vanskelige skoleridningsøvelser. Skolen har sit eget museum i kejserinde Maria Theresias gamle Hofapotek. Rideskolen giver opvisninger på Hofburg. Derudover giver skolen opvisninger over hele verden.

- 1683 **Bagerkejserkronen.** Belejringen af Wien blev ophævet af den polske Kong Johan Sobiesky i 1683. Kejser Leopold I, grundlæggeren af Østrig-Ungarn monarkiet, mente, at de tapre og godgørende bagere burde have en anerkendelse, fordi de under hele belejringen kunne levere brød bagt af mel fra underjordiske lagre. Derfor fik de tilladelse til at pryde bagernes symbol "*kringlen*" med en kejserkrone. Bagerens horn er derimod en kopi af den tyrkiske halvmåne.
- 1732-1809 **Joseph Haydn** østrigsk komponist. Født 31. marts 1732 i Rohrau, Burgenland. Bror til komponisten Michael Haydn (1737-1806). Som dreng var Joseph Sängerknabe i Wien. Var i 30 år kapelmester hos fyrst Esterhazy i Eisenstadt. Herefter kapelmester i England 1791-94. Haydn er symfoniens grundlægger og verdens mest produktive komponist med 118 symfonier, 83 strygekvartetter og oratorier, 18 strygetrioer, 16 ouverturer, 33 klaversonater, 8 violinsonater samt messer og sange. Det ville tage 304 timer at spille alle hans værker. Joseph Haydn er æresdoktor i Oxford og æresborger i Wien, hvor han døde 31. maj 1809.
- 1756-1791 **Wolfgang Amadeus Mozart** østrigsk komponist og et af musikkens allerstørste naturtalenter. Født 27. jan. 1756 i Salzburg som Johannes Chrysostomus Wolfgangus Theophilus Mozart. Der var uro i landet, for det var samme år som Den Preussiske Syvårskrig begyndte, hvor Østrig i alliance med Det tyske Rige, Frankrig, Rusland og Sverige var i krig mod Preussen og deres allierede Storbritannien og Hannover. Da det meste af Europa efterhånden blev indblandet, er krigen ofte blevet kaldt for Første Verdenskrig, ikke mindst fordi landenes besiddelser i Amerika, Asien og Afrika også var indblandet. Krigsårsagerne var Østrigs ønske om at genvinde Schlesien samt den fransk-britiske grænsestrid i Amerika. Krigens egentlige sejrherre blev Storbritannien, der fik Canada, Østlouisiana, Florida og Indien. Hermed blev Storbritannien verdens største sø- og kolonimagt. Mozarts forældre er Anna Maria Pertl (1720-77) og Johan Georg Leopold Mozart (14/11 1719-28/5 1787). De blev gift i 1747 og betragtedes som Salzburgs smukkeste par. I modsætning til mange andre ægteskaber dengang blev de gift af kærlighed og levede et lykkeligt ægteskab. Anna Maria Pertl var smuk, naturlig, elskværdig, trofast og en kærlig mor. Leopold Mozart var født i Augsburg i Tyskland. Han havde gået til filosofi på Salzburg Universitet fra 1738, men blev bortvist i 1739 grundet dårlig opførsel. Herefter helligede han sig musikken. Blev uddannet violinist, komponerede selv og optrådte tillige som sanger. Blev i 1743 violinist i det ærkebiskoppelige kapel i Salzburg. I 1756 udgav han den meget anerkendte Leopold Mozarts Violinskole "*Versuch einer gründlichen Violinschule.*" Derudover var Leopold Mozart meget bevidst omkring de økonomiske muligheder, der lå i børnenes store musiske evner. Parret fik i alt syv børn, men kun to levede. Maria Anna kaldt Nannerl blev født 30. juli 1751, og Wolfgang Amadeus altså 27. jan. 1756. Allerede dagen efter sin fødsel blev Wolfgang Amadeus døbt i Salzburg Domkirke. Lægen havde sagt til faderen: "*Din kone Anna Maria lever, angående barnet bør De ikke gøre Dem for store forhåbninger.*" Fra 1760 helligede faren sig sine børn, det gjaldt såvel deres almindelige skolegang som deres musikalske uddannelse. Dette skyldtes ikke mindst de økonomiske muligheder, faren så i børnene, et forhold der kom til at plage Wolfgangs forhold til sin far. Dengang var det dog ganske almindeligt, at forældrene selv underviste deres børn. Det eneste legetøj de havde, var violin og piano. De blev også undervist i fremmede sprog som fransk, italiensk og engelsk, hvad der dog var ret usædvanligt.

Allerede som 4-årig begyndte Mozart at komponere. Hans enorme produktion nåede, hans tidlige død til trods, op på 626 værker. Dertil kommer 200 ufuldførte værker ifølge Köchels værkfortegnelse. Der er en stor alsidighed i Mozarts kompositioner. Såvel populær musik, klassisk musik som kirkemusik. Værkerne spænder over: 22 operaer, 41 symfonier, 26 strygekvartetter, 27 klaverkoncerter, 42 violinsonater og 17 klaversonater. Derforuden kirkemusik, messer og motetter, som er sangkompositioner oftest over bibelsk tekster sunget a cappella. Også i Højskolesangbogen er han leverandør til en enkelt melodi nemlig: "*Kom maj du søde milde.*" Mozarts samlede værker er udsendt på 180 Cd'er.

Far Leopold rejste rundt i Europa og gav koncerter med sine to vidunderbørn. Det skete, fra Wolfgang Amadeus var 6 år, og hans ældre søster Nannerl var 10½ år.

Moderen Anna Maria ledsagede børnene på de første koncertrejser. Den første gik til München i 1762 og til kejserrigets hovedstad Wien. Det blev succes fra første øjeblik. Byens rige, indflydelsesrige familier sloges om de to vidunderbørn, der begge vakte stor begejstring og beundring. Ved mange af koncerterne udmøntede succesen sig dog mere i bifald og fine snustobaksdåser eller andet kostbart tingeltangel, der var vanskelig omsættelig til kontanter. Og udgifter var der jo hele tiden til de lange rejser. Det blev også til en koncert for Maria Theresia ved det kejserlige hof i spejlsalen på Schloss Schönbrunn, Wiens Versailles. På det tidspunkt var Wolfgang Amadeus 6 år og Nannerl 11 år. Som 7-årig skrev Wolfgang Amadeus sin første sonate.

Men søster Nannerl var også en dygtig og begavet pianist. Som voksen ernærede hun sig med klaverundervisning. Nannerl blev gift som 33-årig i 1784 med baron Johann Baptist von Berchthold zu Sonnenburg. Men det blev ikke et lykkeligt ægteskab. Tilmeld blev hun blind i 1825 og levede i yderste fattigdom, hvor der blev samlet ind til hendes underhold. Nannerl døde 78 år gammel 29. okt. 1829.

Som 7-årig blev Wolfgang Amadeus Mozarts angrebet af en febersygdom, så nogle koncerter måtte aflyses. Efterfølgende var det meget småt med arrangementer. Folk og ikke mindst adelen, var hundeanngst for smittefaren. Måske forståeligt nok for febersygdom var dengang ofte ensbetydende med død. Derfor blev mange aftalte arrangementer aflyst. Da skrækken efter et halvt års tid havde lagt sig, rejste far Leopold med børnene på koncertturne til Paris. Også undervejs blev der arrangeret koncerter, så først efter et halvt år nåede de Paris.

En koncerttur til London blev gennemført i 1764. Det blev en succesrig tur, hvor Mozart mødte Johann Christian Bach (1735-82), den elvte og yngste søn af Johann Sebastian Bach. Bach var den ukronede konge i Londons musikliv og den britiske dronnings musikmester. Derfor fik han tilnavnet "*Londoner-Bach.*" Johann Christian Bach fik stor betydning for Mozart og blev, trods 21 år ældre, en af Mozarts gode venner. Og englænderne havde til forskel fra tidligere oplevelser vist større forståelse for familiens økonomiske behov og betalte i kontanter frem for i forgyldte snustobaksdåser.

Den hollandske prinsesse Caroline von Nassau havde i 1765 skrevet til Leopold Mozart og indtrængende anmodet ham om at komme til Haag med sine to vidunderbørn. Besøget kom til at vare væsentlig længere end planlagt, for begge børn blev igen syge. Nannerl blev så hårdt angrebet, at Leopold Mozart sendte bud efter en præst, der gav Nannerl den sidste olie. Mod alle forventninger overlevede Nannerl. Men hun havde smittet sin bror, der længe lå syg og svandt ind til det rene ingenting. Sygdommen har formentlig været tyfus, og det betragtes nærmest som et mirakel, at børnene overlevede.

Efterhånden som børnene voksede op, var det mer og mer Wolfgang, der blev fokuseret på. Han var stadig barnet og en helt enestående musikbegavelse. Allerede som 12-årig skrev han sin første opera: "*La finta semplice*."

I 1769 rejste den lille gruppe på turne til operaens hjemland Italien. Dette gentog de i 1771-73. Det blev til audiens hos Pave Clemens XIV, der tildelte Mozart - Den Gyldne Spore.

Som børn var de to Mozart-søskende vidunderbørn og blev som sådan tilbedt og beundret overalt. Men efterhånden som de voksede op, var de i befolkningens øjne ikke mere børn men små voksne, og Mozart, der havde komponeret siden han var 4 år, var pludselig blevet en ung og uerfaren komponist.

Den 10. okt. 1770 fik Wolfgang Amadeus Mozart diplom fra Accademia Filarmonika, et diplom der gav ham ret til at kalde sig maestro. Og fra 1774 begyndte Mozart at spille violin. I 1777 rejste de nu unge mennesker Wolfgang Amadeus og Nannerl igen til Paris. Denne gang kun sammen med moderen, fordi far Leopold var blevet for svag. Det blev en skuffende tur. Mor Anna Maria blev alvorligt syg, så alvorligt at det endte med hendes død 3. juli 1778.

Mozarts første kærlighed faldt på hans kusine Maria Anna Thekla Mozart, som han kaldte for Bäsle. Forholdet holdt i flere år fra 1777. Og dog - for allerede i 1778 mødte Mozart operasanger Aloisia Weber en begavet, kvik pige på kun 15 år. Men Aloisia Weber var mere interesseret i Mozarts musik end i Mozart selv. Hun afbrød forholdet og blev fra 1779 ansat ved Hofoperaen i Wien. I 1780 giftede hun sig med skuespiller og maler Joseph Lange.

Mozart glemte hende aldrig, men kastede sin kærlighed på søsteren Constanze Weber (1762-6/3 1842). De giftede sig 4. aug. 1782 og levede sorgløst, når de havde penge. De hyggede sig med at spille billard i fritiden og anskaffede sig eget billardbord. Og når der var lavvande i pengekassen, hvad der ofte var, dansede de vinteraftenerne rundt i stuen for at holde varmen, for brændsel var der slet ikke råd til. Brevene mellem parret afslører et babyagtigt, analt og vulgært sprog.

Tilbage i Salzburg 1778 fra Paris blev Mozart, med sin lange nakkepisk, udnævnt til hof- og domorganist i ærkebispens kapel. Her komponerede han i 1781 operaen "*Idomeneo*."

Mozart, der havde rejst så meget, så Salzburg som et kedsommeligt provinshul. Og det skønt Salzburg er en utrolig flot by med kirker, der rager op mellem gamle flotte palæer og huse. Byen er omkredset af bjerge, hvor slottene ligger og overvåger byen.

Ingen byer har som Salzburg forstået at udnytte Mozarts navnet, et navn der trækker mange turister. Meget i byen præges af ham. Ikke mindst pladeindustrien har gyldne tider. Og chokoladeindustrien, hvor mozartkuglerne topper med en årlig produktion på 100.000.000.000 (100 mia.), det kan vist ikke passe, - men sådan står der - sort på hvidt endda. To museer er der i Salzburg. Wolfgang Amadeus Mozarts Geburtshaus står der på gavlen af det ene, der blev indrettet i 1880. Dansemesterhuset er en lejlighed på otte værelser, hvor familien boede fra 1773-87. Her komponerede Mozart omkring 100 af sine værker, inden han flyttede til Wien. Salzburg har siden 1920 været hjemsted for Salzburg Festspil. Byen har også et berømt musikkonservatorium grundlagt i 1842 og navnet - ja, selvfølgelig - Salzburg Mozarteum.

Efter et brud med ærkebispens i Salzburg flyttede Mozart i 1781 til Wien. Da var han kun 26 år, og her levede han som en fri kunstner sine sidste leveår. I Wien skrev han over halvdelen af sine værker. Et flot Mozart-monument står i Burggarten Park.

I plænen foran monumentet er der et stort blomsterbed med form som en nodenøgle. Heri er der plantet smukke røde blomster. Indtil afslutningen af Anden Verdenskrig har dette monument stået foran Albertina-Museet.

Med "*Bortførelsen fra Seraillet*" fra 1782 slog Mozart sit navn fast. Herefter fulgte en lang række kompositioner. "*Figaros bryllup*," der er verdens hyppigst opførte opera, havde premiere 1. maj 1786. Den gjorde stor lykke i Wien og endnu større i Praha, hvorfra der kom bestilling på endnu en opera. Det blev til: "*Don Giovanni*" også kaldet "*Don Juan*," der havde premiere 29. okt. 1787 i Praha. Netop "*Don Giovanni*" blev spillet til åbningen af Wiener Staatsoper i 1869. Samme år skrev han et af sine mest kendte musikstykker: "*Eine kleine Nachtmusik*."

Far Leopold var fortsat blevet svagere, tæring lød dommen. Han døde 28. maj 1787 og ligger begravet på St. Sebastian Kirkegaard i Salzburg.

Populariteten gjorde, at Mozart i 1787 blev kejserlig kammerkomponist, men lønnen var beskeden, den strakte ikke til Constanzes og Mozarts store forbrug. Derfor supplerede han indtægterne ved at komponere for de velhavende adelsmænd på bestilling. "*Così fan tutte*," som oversat betyder, "*Sådan gør de alle*," er netop skrevet på en sådan bestilling. Operaen havde premiere 26. jan. 1790 i Wien. Og som operakomponist er Mozart uovertruffen.

Det blev hverdag, Mozarts popularitet dalede i Wien og dermed også hans indtægter. De burde dog være tilstrækkelig til familien. Men Constanze og Mozart havde ingen sans for økonomi, evnede ikke at sætte tæring efter næring. Så de økonomiske problemer forværredes og fortsatte resten af deres liv.

Flere gange lånte Mozart penge af sin frimurerlogeven, Michael Puchberg. Mozart sendte ham mange breve, ja, op til flere om måneden. Brevene var fyldt med lovord om Michael Puchberg, og optimistiske udsigter til indtægter for kommende operabestillinger. Kernen i alle brevene var - tiggeri: "*Mine sager står nu sådan, at det gælder for mig at skaffe mig et lille forskud på disse to pantседler. Ved vort venskab beder jeg Dem om denne tjeneste, men det må ske øjeblikkeligt. Tilgiv mig min påtrængenhed, men De kender min stilling. Ak, om De bare havde gjort det, jeg bad Dem om!*" Sidste bemærkning hentyder til et forslag, Mozart havde givet Michael Puchberg om en toårig understøttelse.

Ofte har Michael Puchberg åbenbart støttet Mozart, for ved sin død skyldte han Michael Puchberg et beløb svarende til 100.000 danske kr. en enorm sum dengang.

Adskillige gange, når huslejen ikke kunne betales, flyttede familien til en ny lejlighed i Wien. En af lejlighederne ligger i Domgasse 5^{1. sal}. Figarohaus kaldes huset, fordi her skrev Mozart operaen "*Figaros bryllup*" fra 1786. Et gammelt typisk wienerhus med arkadegange rundt om en lille gård. Her modtog den da kun 16-årige Ludwig van Beethoven en kort overgang klaverundervisning af Mozart. Beethoven blev for øvrigt også belemret med en overflod af kostbare snustobaksdåser på sine koncertturneer. Og her aflagde også Joseph Haydn flere besøg.

Mozart komponerede febrilsk for at få til huslejen. Meget af denne musik var ret betydningsløst, men ind imellem fødtes der perler som fx "*Tryllefløjten*," der blev uropført 30. sept. 1791 i Wien og "*Requiem*" også fra 1791, som han dog aldrig selv fik gjort helt færdig. Den blev hans sidste komposition. Værket blev fuldført af hans elev Franz Xaver Süssmayr.

Efterhånden ændredes Constanzes og Mozarts forhold, ægteskabet knagede, ikke mindst på grund af den tomme pengekasse. Constanzes interesse for Mozart blev parallel med hans indtægt. Det antydes også, at der fra begge sider har været tale om utroskab. I hvert

fald flygtede Mozart flere gange fra hjemmet og søgte trøst hos andre kvinder. Hver gang angrede han og tilstod det flere gange overfor Constanze. Trods det blev de sammen til Mozarts død. Stadig kunne han ikke glemme Aloisia og var ofte jaloux på hendes mand. Der er stillet spørgsmålstegn ved, om Mozart var far til Constanzes sidste søn Franz Xaver Wolfgang. Rygterne antyder, at den virkelige far skulle være Mozarts elev Franz Xaver Süßmayr. Med til fortrædelighederne hører også, at Constanzes helbred skrantede, hun måtte flere gange rejse på kurophold i Baden.

Constanze fødte seks børn, men kun de to overlevede. Carl Thomas (21/9 1784 Wien-31/10 1858 Milano) der aldrig blev gift og Franz Xaver Wolfgang (26/7 1791-29/7 1844), der blev født kun fire måneder før faderens død, altså Mozarts død, Franz Xaver blev pianist og komponist.

Efter Mozarts død ændrede Constanze navnet på sønnen Franz Xaver Wolfgang til ægtemandens navn Wolfgang Amadeus Mozart. Det var dog næppe en fordel, for selv om Franz Xaver var dygtig såvel som pianist som komponist, levede han dog ikke op til sin fars kvaliteter. Franz Xaver rejste rundt i Europa og gav koncerter, også han forblev ugift. Constanze havde ophavsretten til Mozarts musik, og efterhånden gav det en hæderlig indtægt

Constanze giftede sig igen. Det skete i Bratislava med den danske diplomat etatsråd Georg Nikolaus von Nissen (1761-1826), efter at de havde levet "*på polsk*" i ni år. Parret boede i Lavendelstræde i København fra 1810 til 1820, hvor han tog sin afsked. Herefter flyttede de til Salzburg. Georg Nikolaus von Nissen skrev for øvrigt den første biografi om Wolfgang Amadeus Mozart. Her fremgår det klart, at Mozart skattede sine forældre højt, nok mest hans far fordi det var ham, der banede den musiske vej. Det meste af sit liv var rokokomusikeren Wolfgang Amadeus Mozart en kendt og succesrig musiker. Anerkendt og populær i de europæiske fyrste- og kongehuse. Så det må betragtes som delvis selvforskyldt, at han specielt i sine sidste år havde økonomiske lømmesmerter. Han såvel som Constanze kunne ikke sige nej til dyrt tøj, smarte sko, god mad og gode vine, det var ting, hvis udgifter førte til familiens ruin.

Mange har studeret i årsagen til, hvorfor Mozart var så genial på musikkens område. En af teorierne går ud på, at årsagen findes i ørerne, idet Mozart havde nogle meget specielle ører. Årsagen til Mozarts dårlige nyrer som voksen, kan muligvis findes i barndommens strabadser i forbindelse med de mange koncertrejser.

Den 18. nov. 1791 optrådte Wolfgang Amadeus Mozart for sidste gang. Ved en koncert dirigerede han sin egen: "*Kleine Freimaurer-Kantate*" ved indvielsen af et nyt "*tempel*" for frimurerlogen. Det skulle blive hans sidste. To dage senere blev han syg og måtte gå til sengs i familiens lejlighed i Rauhensteingasse. Det var ikke et luksuskvarter, i samme gade nr. 10 lå et råt fængsel, hvor tortur hørte med til hverdagen. Skønt sengeliggende fortsatte han med arbejdet på at fuldføre "*Requiem*." Natten mellem 4. og 5. dec. 1791 - en time efter midnat var hans liv forbi. Kun 35 år gammel havde tyfus fældet geniet - Wolfgang Amadeus Mozart.

Der verserede flere rygter om, at Mozart var blevet offer for et mord. Han skulle være blevet forgiftet af sin konkurrent hofkomponisten Antonio Salieri. Der på sit dødsleje skulle have tilstået mordet, men rygterne er blevet afvist som absolut grundløse. Salieri var på dette tidspunkt sindssyg, så hans udtalelser kunne derfor heller ikke tages seriøst. Et andet rygte går på et ritualmord fra frimurerens side, hvor Franz Xaver Süßmayr var hængt ud som morder grundet sit påståede intime forhold med Constanze. Endvidere skulle Wolfgang Amadeus Mozart kort før sin død have gjort en wiensk frue gravid og derpå være faldet som offer for ægtemandens hævnthørst. Endelig skulle det hemmelige

politi have fjernet ham på grund af hans tilknytning til den revolutionære frimurerloge. Ingen af rygterne bærer dog sandsynlighedens præg, og ingen beviser findes. Begravelsen fandt sted fra Stephanskirke, hvor de efterladte og vennerne tog afsked. Vejret var hundekoldt, det sneede, så ingen havde lyst til at stå på den kolde kirkegård for at overvære jordpåkastelsen. De få, der fulgte kisten, vendte om på halvvejen. Derfor kørte graverne alene med kisten til Sankt Marx Friedhof Kirkegård i Wiens udkant. Her blev kisten sænket i en navnløs fællesgrav uden kors. Den yderst beskedne begravelse skyldtes, at Constanze ikke havde råd til mere, men på den tid var det ikke noget særsyn. Det var højtideligheden i kirken, der betød noget, og den var værdig og smuk. Men da venner et par dage senere ville besøge graven, kunne graveren ikke huske, hvor Mozart var blevet lagt, så man ved altså ikke præcist, hvor Mozart ligger begravet. På det omtrentlige sted blev der i 1859 rejst et mindesmærke. Dette mindesmærke blev på Mozarts hundredårsdødsdag flyttet til Zentralfriedhof, Wiens og måske Europas største kirkegård på 240 ha. Den er fra 1874, og her ligger ca. 3 mio. begravet. På det sted hvor den formodede grav var, blev der i stedet sat en stentavle med Mozarts navn, årstal og en engel.

Mozarts samtid havde svært ved at se storheden i hans musik. Måske skyldtes det, at han i sine operaer angreb de fornemme adelskredse, og det var jo netop disse kredse, der gik til koncerter og opera.

De første hundrede år var Mozart ikke meget spillet - nærmest halvglemmt. Det samme gælder barokmesteren Johann Sebastian Bach, hvis musik sandsynligvis kun blev husket af hans egne sønner. Først senere er også hans musik blevet populært.

Under oprydning 4. feb. 1983 i rådhuskælderen i Odense finder byorkestrets arkivar en hidtil ukendt symfoni, skrevet i 1768 af den da 12-årige Mozart.

Der arbejdes for tiden på at bygge et festspilhus for Mozart i Salzburg. Festspilhuset forventes at stå klar til Mozarts 250-års fødselsdag i 2006, hvor alle hans 22 operaer så skal opføres.

1770-1827 **Ludwig van Beethoven** tysk komponist født 16. dec. 1770 i Bonn. Der har været tvivl om fødselsåret, for far Beethoven påstod, at Ludwig var født i 1772, og at årstallet 1770, der står på dåbsattesten, skyldtes en ældre bror af samme navn, der var død som spæd. Imidlertid fik far Beethoven skyld for, at ville lyve sin søn to år yngre, end han var, fordi han så muligheden i, at den musikalske Ludwig kunne blive et nyt vidunderbarn, som Mozart netop havde været.

Forældrene stammer fra en indvandret nederlandsk musikerslægt. Beethoven blev ansat som organist ved Hofoperaen og som hoforganist i sin fødeby. Flyttede i 1792 til Wien hvor Mozart blev hans lærer. Senere blev Beethoven den centrale skikkelse i Wiens musikliv. Han boede i Pasqualatihaus, hvor han komponerede flere af sine symfonier samt hans eneste opera "*Fidelio*," der oprindeligt hed "*Leonore*." Den blev uropført 20. nov. 1805 i Wien. Pasqualatihaus er i dag indrettet som et Beethoven Museum.

Han komponerede 9 symfonier, 11 Ouverturner, 1 violinkoncert, 5 klaverkoncerter, tripelkoncert for klaver, violin og cello, musik til Goethes skuespil "*Egmont*," 32 klaversonater, 10 violinsonater, kammermusik, kormusik og sange.

Beethovens 9. symfoni er hans hovedværk, der opførtes første gang 7. maj 1824 i Wien. Beethoven har dog aldrig hørt den, fordi han led af en hørelidelse, der gjorde ham døv. Beethovens led af syfilis, trods det havde han flere børn med forskellige kvinder. Han døde i Wien 27. marts 1827. Rigtig mange wienere deltog i hans begravelse. Hans sidste ord var: "*Bifald venner, skuespillet er forbi.*"

- 1779-1850 **Adam Gottlob Oehlschläger** dansk digter født på Frederiksberg 14. nov. 1779. Faderen var organist og slotsforvalter på Frederiksberg Slot, her voksede Adam op sammen med sin smukke og ombejlede søster Sophie, der blev gift med Anders Sandø Ørsted (1778-1860). Oehlschläger blev student i 1800, og forsøgte sig herefter uden held som skuespiller. På København Universitet læste han jura sammen med brødrene Ørsted. Mødte i Bakkehuset Kamma Rahbeks søster Christiane Heger, de blev forlovet, men først gift ti år senere i 1810. Ægteskabet endte dog med en årelang fejde. Oehlschläger debuterer 1803 med *"Digte"* hvoraf alle kender *"Guldhornene,"* der med en helt ny stil blev hans gennembrud. Han benyttede sig i stor udstrækning af den nordiske mytologi skrev mange digte, romaner og skuespil, de mest kendte er *"Hakon Jarls," "Diana," "Hagbart og Signe"* og hvem kender ikke *"Aladdin og den vidunderlige lampe."* I Wien kaldtes han for *"Solguden fra Nord"* grundet sine skuespil, der blev spillet meget her. Han er også forfatter til vores nationalsang: *"Der er et yndigt land."* Oehlschläger blev en overgang kritiseret voldsomt af Baggesen og J.L. Heiberg. Oehlschläger rejste meget og blev en stor fornyer af dansk digterkunst. Den 23. juni 1829 blev han laurbærkranset i Lund Domkirke af Esaias Tegnér (1782-1846) som Nordens digterkonge, en fornem repræsentant for romantikken. Adam Gottlob Oehlschläger *"Skjaldenes Adam"* døde 20. jan. 1850.
- 1797-1828 **Franz Schubert** østrigsk komponist født i Wien 31. jan. 1797 i stor fattigdom. Kordreng i hofkapellet i Wien. Musiklærer fra 1818 hos grev Jozsef Eszterházy i Ungarn. Boede bortset fra enkelte rejser i Wien og var midtpunkt blandt musikvenner, men uden fast ansættelse i musiklivet. Trods sine kun 31 leveår skabte han mange værker indenfor opera, skuespilmusik, sonater, messer, symfonier, ouverturer, kammermusik og over 600 lieder. Af navn kendes måske bedst: *"Den ufuldendte."* Franz Schubert var banebrydende for romantikken. Hans musik spænder fra stille lykke og livslyst til smerte og længsel. Franz Schubert, der led af syfilis, døde 19. nov. 1828 af tyfus i Wien.
- 1804-1849 **Johann Strauss den Ældre** østrigsk komponist, violinist og dirigent. Far til Johann Strauss den Yngre. Spillede i Lanners kvartet til 1825, hvor han startede eget danseorkester. Fra 1835 hofbalmusikdirektør. Komponerede talrige danse og marcher, hvoraf *"Radetzky March"* er den mest kendte. I Rathauspark i Wien står et mindesmærke for valsekomponisten Johann Strauss den Ældre.
- 1810-1849 **Frédéric Chopin** polsk-fransk komponist og pianist der mest skrev klaverværker. Født 22. feb. 1810 i Zelazowa Wola nær Warszawa. Debuterede 24. feb. 1819 ved en velgørenhedskoncert i Warszawa. Chopin bosatte sig fra 1831 i Frankrig. Chopin var altid velklædt og velfriseret, men meget humørsyg. Levede fra 1838-47 sammen med den seks år ældre franske forfatter George Sand. Hun var overfor Chopin som en mor. George Sand forargede borgerskabet ved at gå i mandeklæder, det vil sige bukser og tilmed ryge cigarer. Hendes egentlige navn var Aurore Dudevant, født Dupin (1804-76). Hun havde to børn med sin tidligere mand. Der er lavet en film om deres liv: *"Chopin min elskede."* Efter deres skilsmisse var Chopin meget deprimeret, og han tog i 1848 til England, men efter et kort ophold vendte han tilbage til Paris. Frédéric Chopin døde 17. okt. 1849 af tuberkulose i Paris, hvor han også ligger begravet.
- 1811-1886 **Franz Liszt** ungarsk komponist, dirigent og klavervirtuos født i Raiding 22. okt. 1811. Debuterede som vidunderbarn da han var otte. Uddannet i Wien og Paris. Koncertrejser over hele Europa. Præsteviet i 1865 på sine ældre dage, det til trods havde han talrige elskerinder, hvoraf en skænkede ham tre børn. En af disse var Cosima, der senere blev

gift med den tyske komponist Richard Wagner. En anden elskerinde var den franske forfatter George Sand. Franz Liszt døde 31. juli 1886 i Bayreuth i Tyskland.

- 1813-1883 **Richard Wagner** tysk komponist. Far til Siegfried Wagner. Fra 1834 kapelmester i Magdeburg, Königsberg og Riga. Fra 1839-42 bosat i Paris. Herefter kapelmester ved hoffet i Dresden hvorfra han i 1849 flygtede til Zürich i Schweiz. Fra 1858 opholdt han sig i Venezia, Luzern, Wien, München og Tribschen i Schweiz. Fra 1872 tog han fast ophold i Bayreuth, hvor Wagnerfestspilhuset indviedes i 1876. Her er der siden årligt opført værker af Richard Wagner. Richard Wagner havde en stor produktion af operaer, hvortil han selv skrev teksterne. Her nævnt de mest kendte: "*Den flyvende hollænder*" fra 1843, "*Tannhauser*" fra 1845, "*Lohengrin*" fra 1850, "*Tristan og Isolde*" fra 1865, "*Mestersangerne i Nürnberg*" fra 1868 og "*Nibelungens Ring*" der består af fire operaer "*Rhinguldet*, *Valkyrien*, *Siegfried* og *Ragnarok*" opført samlet for første gang 1876 i Bayreuth. Skrev desuden enkelte værker i kammermusik. Richard Wagners anden hustru Cosima var datter af Franz Liszt, parret fik Siegfried Wagner (1869-1930). Richard Wagner døde 13. feb. 1883 og ligger begravet i sin villa Wahnfried.
- 1813-1891 **Theophilus Hansen** dansk arkitekt. Studierejser 1838 til bl.a. Berlin og 1839-46 til Athen hvor hans storebror arkitekt Christian Hansen (1803-83) virkede. Her hjalp han med genopbygning af Athen. Theophilus Hansen kom til Wien i 1846 på gennemrejse fra Athen til København for at holde et par ugers ferie hos sin kollega Ludwig Ritter von Förster, - han blev der resten af livet. Årsagen var ikke mindst, at Theophilus Hansen blev gift med Försters datter Sophie. Også fra Wien tog han på studierejser til Grækenland og Italien samt deltog i arkæologiske udgravninger. Østrigs kejser Franz Josef I besluttede i 1857 at sløjfe fæstningsanlægget rundt om Wien. Dermed skulle byen forskønnes og vokse. Det blev Theophilus Hansens chance, en chance han greb. Kejseren adlede ham, hvorved han fik ret til at bruge "*von*" i sit navn. Theophilus von Hansen blev af wienerne kaldt "*Den Græske Hansen*" ikke underligt, for den græske tempelform blev hans kendemærke. Han var professor ved Wiens Kunstakademi fra 1868-84, blev æresdoktor ved Wiens Universitet og fik flere andre hædersbevisninger. Til Theophilus von Hansens kendteste arbejder hører Observatoriet og Videnskabernes Akademi i Athen bygget i årene 1843-87. Men det blev i Wien, der står flest arkitektoniske minder. Fra 1858-61 restaureret Griechische Kirche. Musikverein bygget fra 1867-69 med Den Gyldne Sal med plads til 2.000 tilhørere, hvorfra vi følger den legendariske nytårskoncert, der sendes nytårsdag til store dele af verden. Bygningen er bygget i nyrenæssancestil med karakteristiske sienarøde farver og prydet af terrakottastatuer. Musikvereins indre regnes blandt verdens allerflotteste udsmykninger. Akademie der Bildenden Künste i renæssancestil byggede han i årene 1872-76. Et uddannelsessted for malere, billedhuggere, grafikere, konservatorer, scenografer og arkitekter samt en udstilling af billedkunst. Parlamentet en markant bygning i bybilledet opført i årene 1873-83, det huser i dag Nationalrådet og Bundesrat. Børsen "*Die Börse*" på Schottenring er opført også i renæssancestil fra 1874-77 inspireret af græsk kultur. Bygningen blev i 1956 hærget af en alvorlig brand. Efter genopbygningen blev kun bygningens ydre facader bevaret i sin oprindelige skikkelse. Mens det indre fik en gennemgribende modernisering. I kælderen blev der nyindrettet en meget speciel restaurant, den fik navnet Hansen. En virkelig spændende frokostrestaurant der forstår at anrette måltidet særdeles kreativt. Restauranten deler kælderlokalet med en utraditionel og meget eksklusiv blomster- og gavebutik. Øvrige kendte bygninger af Theophilus Hansen er Heeresgeschichtliches Museum, Wiens Tøjhus eller Militærhistorisk Museum, Den Evangeliske Skole og Palæet

Todesco. Dertil kommer opførelsen af en lang række beboelseshuse, skoler, palæer og kirker.

- 1813-1901 **Giuseppe Verdi** italiensk komponist og kapelmester født 10. okt. 1813. I lære som 12-årig hos organist Ferdinando Provesi. Rejste 1832 til Milano. Foretog talrige koncertrejser. Politisk arbejdede han for Italiens samling. Komponerede 30 operaer hvoraf kan nævnes "*Rigoletto*" fra 1851, "*Trubaduren*" fra 1853, "*La Traviata*" fra 1853, der er bygget over Dumas den Yngres "*Kameliadamen*," "*Don Carlos*" fra 1867, som vi så på Wiener Staatsoper i 2002, "*Otello*" der havde premiere på Scalaoperaen i Milano 5. feb. 1887 og "*Aida*" fra 1871 komponeret til Suez Kanalens åbning med premiere juleaften i Cairo. Giuseppe Verdi døde på et hotelværelse i Milano 27. jan. 1901.
- 1814-1815 **Wienerkongressen** en konference i Wien fra sept. 1814 til juni 1815 mellem de europæiske magter der forhandlede sig frem til Europas grænser efter Napoleon Is fald. Det Tyske Forbund oprettes, Preussen udvides med Westfalen, Sachsen og Rhinlandet. Rusland beholdt Finland og fik det meste af Polen. Østrig fik sine tabte lande tilbage undtagen Belgien, der forenes med Nederland. Storbritannien fik Helgoland, Malta og Kaplandet. Schweiz beholdt sin neutralitet og Sverige beholdt Norge.
- 1825-1899 **Johann Strauss den Yngre** østrigsk komponist, violinist og dirigent. Også kaldet "*Valsekongen*." Født 25. okt. 1825 som søn af Johann Strauss den Ældre, hvem han overgik såvel i evner som popularitet. Havde eget danseorkester fra 1844, der besejrede Wien. Fra 1846 turnerede orkestret over hele Europa samt USA og blev dermed et verdenskendt og skattet orkester. Komponerede operetter hvoraf de kendteste er "*Flagermusen*" fra 1874 og "*Zigeunerbaronen*" fra 1885. Hans kendteste vals er "*An der schönen blauen Donau*." Johann Strauss den Yngre døde 3. juni 1899 i Wien.
- 1833-1897 **Johannes Brahms** tysk komponist født i Hamburg 7. maj 1833. Bosatte sig fra 1878 i musikbyen Wien. En meget alsidig komponist der studerede Brahms og skrev symfonier, violin- og klaverkoncerter, kammer-, klaver- og orgelmusik, ouverturer, lieder, korværker, valse, ungarske danse, sonater og rapsodier med træk fra folkeviser. Johannes Brahms døde 3. april 1897 i Wien.
- 1842 **Wiener Staatsoper** er et af verdens kendteste operahuse. Grundlagt 1842 af Otto Nicolai (1810-49) og Nikolaus Lenau (1802-50) som Wiener Philharmoniker, som var navnet frem til 1918. Operaen går dog helt tilbage til den kejserlige hofopera med fornemme gamle aner. Bygningen er bygget i renæssancestil af arkitekterne August Siccard von Siccardsburg og Eduard van der Nüll. Byggeriet blev udsat for stærk kritik, så stærk at August Siccard døde af et hjerteslag, og Nüll begik selvmord. Ved åbningen i 1869 spillede man Mozarts "*Don Giovanni*." Under Anden Verdenskrig blev bygningen i 1945 delvis ødelagt, men genopført og indviet i 1955 med Beethovens "*Fidelio*" som åbningsstykke. Wiener Philharmoniker er Staatsopers faste husorkester, de rangerer blandt verdens allerbedste orkestre og drager ofte på turne.
- 1856-1939 **Sigmund Freud** østrigsk læge i neurologi og psykiatri. Født 6. maj 1856 i Tjekkosllovakiet af jødiske forældre. Studerede i Paris. Udgav i 1899 "*Drømmetydning*," men fik trykt årstallet 1900 på bogen for, at den skulle signalere fremtiden i det kommende århundrede. Hans teori om barnets udvikling, det ubevidste, jeg'et og det'et, har fået stor anerkendelse. Det gælder også psykoanalysen, som han har grundlagt. Han siger det vigtigste for mennesket er at elske og arbejde. Seksualiteten, der udvikles i barndommen, er livsdriften, og aggressiviteten er dødsdriften. I hans behandlinger brugte han hypnose og suggestion. Han opgav sexlivet som 41-årig, det siger han i hvert fald, fordi han ville hæve sig over det dyriske niveau. Sigmund Freud nåede dog

forinden at blive far til seks børn og levede et stilfærdigt og borgerligt familieliv. Uden angst går mennesket til grunde, var også en af hans markante påstande. Freud fik i 1920 kræft og troede bestemt, han skulle dø. Han reviderede alt sit arbejde igen, da han blev 70 år. Freud var en stor Darwin beundrer og ateist. Blev i Tyskland kaldt "*den gale sexdokter i Wien.*" En stor skribentvirksomhed på 10.000 sider ligger bag hans teorier. Sigmund Freud emigrerede i 1938 til London grundet nazismens jødeforfølgelser, her døde han 23. sept. 1939. Datteren Anna Freud fortsatte dygtigt faderens arbejde.

- 1860-1911 **Gustav Mahler** østrigsk komponist og dirigent født 7. juli 1860. Dirigent ved forskellige østrigske og tyske orkestre fra 1883-87. Fra 1897 direktør ved Wiens Hofopera og leder af Wiener Philharmoniker. Fra 1907 dirigent i USA. Mahler komponerede 10 symfonier og mange vokalværker. Han var lærer for mange kommende navne blandt musikstuderende.
- 1864 **Anden Slesvigske Krig** tabte Danmark totalt, men det var selvforskyldt. Vi måtte afstå hertugdømmerne Slesvig, Holsten, Lauenborg og Sønderjylland helt op til Kongeå til krigens sejrherre, Preussen og Østrig. Danskernes 4. division trak sig tilbage helt op til Nordjylland med tyskerne i hælene, heraf udtrykket: "*Røven af fjerde division.*" Et sortsyn i befolkningen frygtede, at vi måtte afstå Sjælland til Sverige og det øvrige Danmark til Tyskland. Et af krigens få lyspunkter var, at danske orlogsskibe under kommando af kommandør Eduard Suenson sejrede over Østrigs flåde i slaget ved Helgoland 9. maj 1864, men sejren fik dog ingen væsentlig betydning for krigens udfald. Ved freden i Wien, der blev underskrevet 30. okt., blev Danmarks areal reduceret fra 58.000 km² til 39.000 km², og befolkningen reduceredes fra 2,5 mio. til 1,7 mio. (Se historien "*De Slesvigske Krige*")
- 1864-1949 **Richard Strauss** tysk komponist og dirigent født 11. juni 1864. Påvirket af Wagner. Hans kendteste operaer er "*Salome*" fra 1905 og "*Rosenkavalieren*" der uropførtes 26. jan. 1911 på Dresden-operaen. Skrev flere symfonier, korværker, kammermusik og sange. Var en tid leder af Wiener Staatsoper. Richard Strauss døde 8. sept. 1949.
- 1870-1948 **Franz Lehár** ungarsk-østrigsk komponist og militærkapelmester. Født 30. april 1870. Debuterede som komponist i 1896. Fik sit gennembrud med "*Den glade Enke*" der opføres for første gang 30. dec. 1905. Det blev en kæmpesucces, de første fem år opførtes stykket 18.000 gange.
- 1874-1951 **Arnold Schönberg** østrigsk komponist meget alsidig. Konservatorielærer i Wien og Berlin, fra 1933 ved konservatoriet i Boston og fra 1935-46 universitetslærer i California. Grundlagde i 1911 tolvtonemusikken. Har komponeret dramatiske værker, kormusik, lieder, kammermusik, vokalværker, klaverstykker og sange.
- 1881-1942 **Stefan Zweig** østrigsk humanistisk og pacifistisk forfatter stærk påvirket af Sigmund Freud. En blændende skrivestil af kulturhistoriske biografier om bl.a. Marie-Antoinette, Maria Stuart og Balzac. Skrev flere noveller og i 1942 sine erindringer: "*Verden af i går.*" Stefan Zweig var jøde og flygtede derfor under hitlertiden til England, hvor han fik statsborgerskab. Emigrerede senere til Brasilien, hvor han begik selvmord.
- 1889-1945 **Adolf Hitler** født 20. april 1889 i Braunau i Østrig af en toldembedsmand der havde taget navneforandring fra Schicklgrüber. Gennemførte ikke sin realeksamen, var doven, pligtforsømmende, overtroisk og en kujon hvad han flere gange i årene fremover demonstrerede. Forsøgte sig som kunstner og som arkitekt i Wien, malede og solgte postkort, men blev afvist på kunstakademiet. Han var katolik og havde formentlig en fysisk defekt, idet hans forhold til kvinder var ambivalent. Hitler betegnes som følelsesmæssig tom og ensom og udviklede sig til psykopat med såvel storhedsvanvid som forfølgelsesvanvid. Skønt østriger meldte han sig som frivillig til den tyske hær og

var med som underkorporal i Første Verdenskrig. Han opnåede ikke en højere rang, fordi han var uegnet til at lede, til gengæld fik han den spanske syge, men overlevede - desværre. Et giftgasangreb 13.-14. okt. 1918 gjorde ham blind. Under genoptræningen flettede han kurve, men fik - igen desværre synet igen. Ved Versaillesfreden tildeltes Tyskland hele ansvaret for Første Verdenskrig, og pålagdes store erstatninger. Efterfølgende oplevede landet historiens kraftigste inflation og fattigdom. Det gav store omvæltninger i Tyskland, og befolkningen var åben for nye tanker. Et mislykket kupforsøg, der Putsch, i München den 8. nov. 1923 "*Ølstuekuppet*" gjorde ham mere kendt og bragte ham i fængsel i Landsberg. På dette tidspunkt sværmede de rige damer for den unge Adolf. I fængslet skrev han "*Mein Kampf*," på papir sent i gavepakker fra venner i Bayreuth bl.a. Wagner familien. "*Mein Kampf*" udkom 8. dec. 1925. Den er ren propaganda for nazismens tanker. Hitler forærede Winifred Wagner et eksemplar som tak for papiret. Der blev solgt 6 mio. eksemplarer, der gav en indtægt på 7,8 mio. rigsmark. Dog var der for få, der læste bogen i tide. Den blev efter Hitlers diktat nedskrevet af medfangen fra Ølstuekuppet Rudolf Hess (26/4 1894-1987). Først i 1932 blev Hitler tysk statsborger. Den 30. jan. 1933 blev Hitler af Hindenburg udnævnt til rigskansler. Hans venner fik indflydelsesrige poster Rudolf Hess blev Hitlers sekretær og stedfortræder, Hermann Göring (12/1 1893-15/10 1946) blev administrator og pressesekretær, han begik selvmord med gift 15. okt. 1946 få timer før hans planlagte hængning, Heinrich Himmler blev sikkerheds- og politichef, han begik selvmord i 1945 og Joseph Goebbels, der også begik selvmord i 1945, blev chef for jødeforfølgelserne og ceremonimester.

Trods Versailles aftalens forbud oprustedes Tyskland for fuld kraft. Hitler var økonomisk bevidst. Han fik afgift for hvert enkelt frimærke, der bar hans portræt. Industrien blev forpligtet til at betale afgift, og så ophævede han skatteforpligtelsen for rigskansleren selv. På dette tidspunkt havde han en skattegæld på 405.494 rigsmark, hvad der svarede til otte gange hans rigskanslerløn på 47.200 rigsmark.

Hitler fik parkinson syge, han ombragte hustruen Eva Braun 30. april 1945 og begik herefter selvmord i førerbunkeren i det omringede Berlin. De var blevet gift samme dag. Eva Braun var ansat i et fotoatelier hos Hoffmann, der efter Hitlers magtovertagelse blev rigsfotograf. Hitler behandlede Eva Braun køligt, hun havde tidligere forsøgt selvmord to gange.

En af historiens uhyggeligste og mest forbløffende karrierer var forbi.

1892-1975 **Ivo Andric** bosnisk forfatter født i katolsk familie. Boede efter faderens død i 1894 i Visegrad Ø for Sarajevo, hvor han opvoksede hos en tante, mens moderen søgte arbejde i Sarajevo. Kom 1911 selv til Sarajevo for at gå på gymnasium. Her mødte han Gavrilo Princip, der skrev verdenshistorie 28. juni 1914 med de dræbende skud på den østrig-ungarske tronfølger ærkehertug Franz Ferdinand og fru Sophie på åben gade i Sarajevo. Efter Første Verdenskrigs udbrud i 1914 blev Ivo Andric arresteret grundet politiserende digte, men i 1917 løsladt. I fængslet læste han Søren Kierkegaards: "*Enten-Eller*." Som forfatter var han grebet af nationale strømninger. Han bygger sine romaner på historisk stof. Debuterede i 1918 med "*Ex Poula*," i 1920 fulgte "*Nemiri*," der betyder uro. I 1923 tog han filosofisk doktorgrad dr.phil. i Graz i Østrig over emnet: "*Åndelige strømninger i Bosnien under tyrkerdømmet*." I mellemkrigsårene var Ivo Andric diplomat i Rom, Madrid, Bukarest og Geneve og fra 1939 ambassadør i Berlin frem til 6. april 1941, hvor Tyskland angreb Jugoslavien. Vendte herefter tilbage til Beograd, hvor han, mens krigen hærgede i Jugoslavien, skrev "*Forvist til Bosnien*" udgivet i 1945. I 1954 udkom "*Forbandelsens gård*," og i 1961 "*Fortællinger fra Jugoslavien*."

”*Broen over Drina*” fra 1945 er oversat til dansk i 1961. Det var den bog, der i 1961 indbragte Ivo Andric Nobels Litteraturpris. Efter Anden Verdenskrig var Ivo Andric en periode formand for Jugoslaviens Forfatter Forbund. Desuden medlem af Folkeforsamlingen i Bosnien. Ivo Andric døde i 1975.

- 1928-2000 **Friedensreich Hundertwasser** kunstnernavn for den østrigske kunstner, maler, formgiver, designer men først og fremmest arkitekt Friedrich Stowasser. Er blevet internationalt kendt for sine provokerende former og farver. Hundertwassers personlige stil er surrealistisk. Han undgår lige linier til fordel for spiraler, og negligerer norm og orden. Alt er individuelt hvert vindue sin form, hver bolig sin farve og hver lejlighed sin indretning. Løgkupler og søjler anbragt hvor ingen forventer det. På etager er der træer og på tage er der græs. Et overraskende og glad sammensurium af festlige farver og former. Har opførte Öko-Haus i Wien, hvor han også - særdeles iøjnefaldende - har udsmykket Fjernvarmeværket Spittelau. Hundertwasser har indrettet sit eget museum KunstHausWien i en tidligere fabrik med farverige kakler, vindskæve vægge og bølgende gulve. Friedensreich Hundertwasser døde feb. 2000.
- 1938 **Østrig besættes** 12. marts af den tyske værnemagt. Hitler kører over den østrigske grænse ved sin fødeby Braunau og fortsætter under endeløs jubel til Linz, hvor østrigske nazister hylder ham fanatisk med den nye kansler Seyss-Inquardt i spidsen. Seyss-Inquardt har aftenen før i radioen anmodet berlinregeringen om at sende tropper ind i Østrig. Den 13. marts dekretterer regeringen, at Østrig er en del af Tyskland på linie med fx Bayern. Østrig bliver under navnet Ostmark en del af Stortyskland, og ikke Wien men Berlin er nu hovedstaden. På Heldenplatz ved Hofburg forkynder Hitler at hans fædreland Østrig indlemmes i det stortyske rige. I 1945 bliver Ostmark igen Østrig.
- 1944-1945 **Wien** bombes af de allierede. Det går hårdt ud over byen, hvor 86.875 lejligheder blev helt eller delvis ødelagt. Der ødelægges omkring 30% af hele byen. Heraf store kulturelle skatte.
- 1962 **Billund Lufthavn** blev anlagt af Godtfred Kirk Christiansen, der ejer legetøjsfabrikken LEGO. LEGO etablerede sig fra 1956 i udlandet, det samme havde Danfoss gjort, så de investerede i et fælles fly stationeret i Sønderborg Lufthavn. Det blev imidlertid for upraktisk, så Godtfred Kirk Christiansen købte en gård, jævnedede bygninger og beplantninger med jorden og dermed var starten gjort til Billund Lufthavn. Den 1. nov. 1964 overdrog LEGO lufthavnen og trafikminister Kai Lindberg åbnede SAS ruten Billund-København. Marts 1966 var udenrigsterminalen klar og Eilif Krogager sendte chartergæster med Tjæreborg Rejser til Mallorca. Billund Lufthavn ligger med arealer både i Vejle - og Ribe Amt. Ejerforholdet er: Vejle Amt 50%, Kolding Kommune 15%, Vejle Kommune 15%, Billund Kommune 7½%, Grindsted Kommune 7½% og Give Kommune 5%. Lufthavnen har 7-800 ansatte, dertil kommer 8-900 ansatte i virksomheder med tilknytning til lufthavnen, der råder over 5.000 P-pladser, hvor man konstaterer, at 20% af bilerne er med tyske indregistreringsplader. I 1993 havde Billund Lufthavn 1 mio. passagerer og en fragttonnage på 2.000 tons, i 1997 var tallet steget til 2 mio. passagerer og 3.500 tons. Ca. 50% af flytrafikken stammer fra charterflyvninger, men den kraftigste vægt ligger på udlandsruterne. Det giver imidlertid det problem, at mange passagerer skal skifte, derfor ligger ankomst- og afgangstider tæt på hinanden for at mindske passagerernes tidstab med det resultat, at der i disse perioder er et stort trafikpres. Den 15. okt. 1999 blev første spadestik taget til en udvidelsen af Billund Lufthavn, en tilladelse trafikministeriet gav i 1996. Man forventer arbejdet færdigt maj 2002.

Udgifterne til første fase af Billund ny Lufthavn: Jord 10 mio. kr., terminal 570 mio. kr., forplads 100 mio. kr., taxiveje 90 mio. kr., servicebygning 30 mio. kr. Total 800 mio. kr. Dertil kommer vejanlæg nord om Billund 40-50 mio. kr. Den gamle terminalbygning skal bibeholdes til administrative formål. Navnet Billund stammer fra fordums tid, fordi der her lå en lille lund, hvor der holdtes bier.

1979 **Salt-2** aftalen om begrænset oprustning underskrives 18. juni i Wien af præsident Jimmy Carter og partichef Leonid Bresjnev.

1995 **Østrig** indtræder 1. jan. i EU

Tidligere udgivelser:

- 1980 Andorra
- 1987 Arnold - novelle
- 1990 Thailand på godt og ondt
- 1991 Sydamerika Chile - Brasilien
- 1992 "Jambo" Kenya - du forunderlige land
- 1993 Barnløshed - adoption
- 1994 En lille bid af tilskudssamfundet: "Jeg løfter røret"
- 1994 Tidsbilleder. Kronologisk leksika. Ajourføres løbende
- 1994 Leksikassen. Ord jeg er ramlet i uden til fulde at forstå. Ajourføres løbende
- 1995 De Slesvigske Krige
- 1995 Østeuropa i forandring
- 1995 Colombia - smuk og mangfoldig
- 1996 Hærvejens historie - i cykelhøjde
- 1996 Øretæver i tilværelsen
- 1996 Æseløre - litteraturanmeldelser. Ajourføres løbende
- 1997 En dag i 1997
- 1997 Budapest & Ungarn - i efterårsdragt
- 1997 Lolland-Falster & Møn - i cykelhøjde
- 1997 Ego - det bevidste jeg
- 1998 En lille stump af det mægtige Kina
- 1998 Storebælt - i cykelhøjde
- 1999 Skt. Petersborg - paladsernes by bygget på sumpen
- 1999 Sjælland Stevns - Masnedø - Asnæs - i cykelhøjde
- 1999 Et eventyr om julenissens morgensvømmetur
- 2000 Madeira - en blomstrende ø
- 2000 Rom - Den evige Stad
- 2001 En lille stump af Himalaya - verdens tag
- 2001 Samos - en ferieø for alle
- 2001 Samsø - i cykelhøjde
- 2002 Limfjorden øst - i cykelhøjde
- 2002 Vest Stadil Fjord - i cykelhøjde
- 2002 Wien - musikkens by
- 2002 Mozart - hvordan var han egentlig?
- 2002 Egypten - Nilens gave
- 2003 Steen Steensen Blicher - hvordan var han egentlig? (Redigeret 2010)
- 2003 Vietnam - Østens smukke, venlige land i forandring
- 2003 Limfjorden vest - i cykelhøjde
- 2004 Grænselandet - i cykelhøjde
- 2005 H.C. Andersen - hvordan var han egentlig?
- 2005 Mexicos - Store Riger
- 2005 Sjælland nord - i cykelhøjde
- 2005 Paris - byernes by
- 2006 IKA MARKED - gennem 27 år
- 2006 Skal vi hejse Dannebrog, eller skal vi brænde det?
- 2006 Hven - i cykelhøjde
- 2006 Sydfyn og Det Fynske Øhav - i cykelhøjde
- 2006 Bulgarien - et smukt og alsidigt land
- 2006 Sydafrika - en regnbuenation
- 2007 Søren Aabye Kierkegaard - hvordan var han egentlig?
- 2007 Kaj Munk - hvordan var han egentlig?
- 2007 Vendsyssel - i cykelhøjde
- 2007 N.F.S. Grundtvig - hvordan var han egentlig?
- 2007 Cornwall - den sydvestlige del af England
- 2008 Læsø "Kattegats Perle" - i cykelhøjde
- 2008 Ti Radioforedrag - fra The Big Bang til år 1380
- 2009 Ti Radioforedrag - fra år 1380 til år 1682
- 2009 Chile - det lange land i ly af Andesbjergene Peru - inkaernes land
- 2009 Lissabon - en smuk og alsidig by

Frede Lauritsen - Herningvej 7B^{1.1.} 6950 Ringkjøbing Tlf: 97 32 15 32 fredelau@webspeed.dk